

Korte verhalen

Emile Erens

bron

Emile Erens, *Korte verhalen*. S.L van Looy, Amsterdam 1906

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/eren001kort01_01/colofon.php

© 2015 dbnl / erven Emile Erens

Annunciatie.

Het was een ronde kamer, met hooge zoldering van zware bruine balken, waartusschen diep op blauwen grond blonken gouden sterren. De wanden bekleedde een vlechtwerk van zachte gele kleur en daarin was gevlochten een helder lijnenspel in paarsch, dat opwaarts klom in lichte wendingen. Van de zoldering neder aan lichte kettingen hingen drie lampen van koper, vlakke schalen vol goudgele olie waarop dreven de brandende pitjes.

Alleen in lange nacht, terwijl uren reeds duurde de stilte, zat daar Maria verzonken in zoete gebeden. Ze knielde neergebogen in den zwakken schijn der lampen, midden op den donkeren leegen vloer. Haar tener lichaam was diep verscholen in de plooiën van een wit gewaad, dat over haar rug een lange booglijn trok tot haar voeten neder. Een groote sluier wolke om haar een droom van blanke vroomheid en onder het witte waas blonken de blonde lokken heel zijde-zacht en stonden de blauwe oogen heel bloemeklaar. Haar

blikken bloeiden vol van kuische liefde als onbewogen vreugde van bloemen, ontloken in stilte van lommerende bladeren. En de gebeden stegen in milde zaligheid en zij dreven zacht henen elkander volgend in lange rijen, zooals in najaarstijden hooge vogelen trekken met vlokkende geluiden van heimwee-verlangen des nachts door blauwen hemel. Haar liefde werd een heilige zang die zweefde in het wijde, verloren in de lichte schoonheid Gods.

Langzaam zonk het stille hoofd diep neder in de groote plooiën op haar borst, uitgedoofd was de blauwe vreugde van haar oogen en nu glommen de losse lokken alleen nog onder het witte waas van den sluier.

Dan was het, dat met zacht gedruisch als van lange winden waaiend in het donkere hout bij avond, stralen daalden een breede stroom en langs de lichte banen zweefde tot haar neder de groote blanke engel.

Alles van de aarde was verdwenen, klein gebogen in den breedten vloed van licht zat alleen de teere vrouw verscholen in de ruime gewaden, die plooiden, als van een plant de takken neergebogen onder zwaar gevallen sneeuw. Bij haar stond de engel recht omhoog, terwijl zijn lange haren zweefden achter hem als waaiend in het ruischende licht en in de wijde stralenruimte klonken de zuivere klanken toen hij haar vroeg te lichten den sluier van haar aangezicht. En uit het wit omhoog reikte haar reine hand, bleek doorschenen van het fonkelwitte licht en schoof den grooten sluier weg. Nu zat zij in nedrigheid een kind gelijk en met

oogen open in hemelblauwe liefde zag zij in het lichtgelaat des engels. Weer sprak de engel en klonken zijn woorden groot als accoorden vol gouden schal, toen hij verkondigde de boodschap van Gods liefde. En na een korte stilte sprankelden geluidjes van teederheid fijn, toen Maria diep buigende het antwoord sprak van eenvoud rein.

Dan opende wijd het hemelruim in hooger gloed van witheid en als de schaduw van een wolkje wegvliedt over het land voor de machtige zonnestrallen, vlood voor het witte Godsmysterie de breede engelenglans. Stroomen van licht daalden neder en wolken van reinheid straalden uit in het eindelooze ruim. En klein en zacht in de wijde eenzaamheid van glans zat de maagd, stil gebogen onder den neergevallen sluier. Haar liefde was ontvlamd in het zachte vuur der extase, haar lichaam, doorschijnend nu geworden onder het wijde omhulsel der gewaden, schitterde in kuischheid als een pure vaas, die stil te vonkelen staat in morgenzonneschijn. En als licht glom in haar schoot de levende Liefde van God.

Agnes.

Warme zomermiddag slaapt op de binnenplaats van het hospitaal.

Geen windje vladdert, geen geluidje stoort in de heete stilte. En schitterend in de zon reizen door het hoge blauw witte vlinders voorbij over de daken.

Onder de donkere kastanjeboomen ligt op een draagbed het zieke meisje alleen. In het zoele lommerdonker schijnen lichtgroen de witte lakens van het bed. En over het wit spelen kleine ronde lichtjes in goud-groen gewemel.

Roerloos liggen de witte armen en handen op de lakens. In de losse blonde haren rust het gezichtje op het kussen en haar blauwe oogen droomen naar boven, naar de donkere koele boomen, naar de vogelen die er in wonen.

Uitgeput in lang lijden, dommelt de zieke in den koelen vrede der uiterste zwakheid. Soms glijden langs haar wangen tranen van vagen weemoed en kalm zoet getreur. En door haar lichte ziel drijven langzaam de gedachten weg als in een eindelooze ruimte.

Zacht ruischend in haar zwarte kleeren komt de pleegzuster aan door de stilte, legt hare warme roode hand op de witte hand der zieke.

‘Ik heb slaap’, spreekt stil het zieke kind.

‘Dan slaap wat, lieve’, antwoordt stil de zuster en staat zwijgend....

Langzaam zinken de oogleden neer over het watere blaauw der oogen.

Zacht ruischend in haar zwarte kleeren gaat heen de zuster door de stilte....

De schaduwen kruipen al hooger langs de muren vol zon. De vogelen sjirpen en zingen al luider in de boomen en vliegen en huppelen vrij om het witte bed. En in de schemering daalt neder de avondkoelte.

Daar plotseling gaan angstig open de oogen tusschen het blonde haar en.... staan gebroken.

Een extase.

Het was op een warmen voorjaarsavond in oude, oude dagen. In een ooftuintje achter het leemen boerenhuis zaten zij samen:

Christina, de teedere gestigmatiseerde, fijn wit in haar zwart bagijnen-kleed; twee vrome vriendinnen, mager en spits met kalme devotenoogen; een oud geestelijke, met lange witte haren; drie broeders Dominikanen, de kale grijze kopjes loerend uit de hooge mutskragen der pijen.

Ver achter boomen vol goudgetril, zonk de zon in donker wolkenblauw. En in het tuintje viel reeds de avond over het wollige groen en wit der bloeiende appelboomen.

Langzaam en zacht fluisterden de woorden door de schemering.

Soms zwegen allen en zaten zij in stilte.

Zij overwogen het lijden van Christus en zijn liefde voor de menschen.

Eindelijk sprak de bleeke Christina tot den oudsten der bruine kloostermenschen.

‘Broeder Petrus, gaarne zou ik nu iets hooren over de schoonheid des hemels.

Zoudt gij ons daarover nog willen onderhouden, indien ook de anderen het goed vinden?’

En toen allen instemden, begon de grijze Dominicaan langzaam, in plechtigen bas:

‘O, Israël quam magna est domus Dei!’^{*)} En dan volgden de woorden in lange rijen, langzaam en snel, sidderend bewogen of statig gedragen van klank. En uit de stroomende klanken blonk op voor de oogen der hoorders de schoonheid van hemel en God.

Het hoofd gebogen, het gelaat verborgen onder den hangenden sluier, zat Christina stil in het donker. Beweegloos als schaduwen, zaten ook de anderen, de gezichten bleek in de schemering. En al altijd door vielen de woorden der vervoering in de donkere stilte.

Maar op eens ritselde een ruisschen van kleeven: Christina zonk voorover... zij was in extase.

De broeder zweeg; snel spraken de haar omringende menschen, eenige fluisterende woorden en dan was het stil onder het geboomte.

Verstijfd, ademloos, gelaat en handen weg onder de zwarte plooiën van haar sluier, scheen zij een doode.

Zoo zat zij langen tijd, in de bleeke sterren-donkerheid der ingevallen nacht.

Plotseling zuchtte zij diep, als van een ril bewoog sidderend de zware bagijnen-kleedij en langzaam, begon

*) ‘O, Israël hoe groot is Gods huis!’

ze te ademen. Toen kwamen, telkens met lange tusschenpoozen, heel fijne geluidjes uit de plooiën van haar sluier: mijn zielevriend;.... mijn zoete geliefde;.... ‘mijn schoone bruidegom!’ en andere innige woordjes van liefde zei ze zacht in de stilte.

Dan weer trilden, met ijlende snelheid, eindelooze loopers en trillers van melodisch gelach in hooge sopraan. En telkens weer keerden, al luider de woorden der jubelende liefde terug.

En het duurde.... en altijd door zong de lachzang voort door den nacht.

Maar eindelijk bedaarde het gejubel en begon zij zachtjes te spreken, dankend haren Geliefde voor zijn hooge goedheid.

Ten slotte, in het ontwaken, brak zij los in weenen en klagen over de kwaal van het lichamelijk leven en het gescheiden zijn van haren Verloofde in het aardsche leven.

En lang nog, tot den komenden dag, schreide haar gejammer in den stillen nacht.

Begijnenhof te Gent.

Schemering begon te vallen in valen wintermiddag. Op het begijnenhof was ongestoord de oude rust. In het midden stond een kerk met zwarte muren, de poort van eikenhout verbleekt, verweerd, de drempelsteen gehold van 't gaan in den langen loop der jaren. Rondom was een grasplein vlekkeloos groen, dat fonkelde in het vale licht. Zwarte paden, zwarte laantjes van kastanjes kronkelden er door. Een witte muur omspande wijd in kring het fonkelende groen. Donkere poortjes scholen in den muur en er achter, uit winterdroeve heesters rezen de huizen op, trapgevels rood van steen met groene ramen en ruitjes klein in lood gezet.

Schemering zonk al dieper in de stilte, de gloed van het grasplein taande, de gevels verkleurden al dieper en liepen in siksak tegen de zware avondluchten, nog slechts de witte muur lichtte in het grijs. In den kerktoren luidde de klok, klankjes klaar en vlug klingelden over het plein. Toen gingen alle poortjes

open, van alle kanten kwamen de begijnen ter vesper en er was groote beweging langs alle wegen. Doch zij gingen in stilte, slechts als ver geruisch van vogelenvlucht op zomeravond, hoorde men het ruischen der gewaden over het wijde schemerhof. Begijnen verborgen onder zwarte sluiers met rokken breed en zwaar stapten waardig door de kale kastanjelanen, begijnen klein en spits, in blauw gekleed liepen vlug langs de zwarte paden; slanke begijnen, het gelaat omlijst van helder wit gingen als zwevende, schoon van gratie. En alle begijnen droegen in hun handen een witten sluier saamgevouwen.

In de kerk was klaarheid van groot licht ontstoken: de wanden schitterden smetteloos wit, witte zuilen in rijen rezen naar witte gewelven. Op het koor lommerde een zacht donker, waarin de godslamp blonk met vroomen schijn en op het altaar was mystisch goudgeschemer om het tabernakel....

Binnen kwamen de begijnen, den sluier op beide handen eerbiedig voor zich dragend en bleven bij den ingang staan. Daar ontplooiden ze het groote doek met breede armbeweging en als een zwerm van blanke vleugelen zwierden al de sluiers boven de hoofden hoog en omhulden nedervallend heel de vrouwen. Dan gingen de gesluierden knielen in de banken, die ze bedekten onder wolkend wit. En nu was het of nog grooter klaarheid glansde door de kerk, toen het licht weerstraalde op de witte gestalten als zonneschijn vlamt over een veld van sneeuw.

Hooge kaarsen werden ontstoken op het altaar, waar kantwerk neerhing in arabesken van teer gebloem. En aan den voet des altaars kwam de priester knielen in wit gewaad. Orgeltoononen begonnen zacht te klinken en groeiden tot accoorden, klankgebeden, die door de gewelven dreven vol en lang en met zoetheid van devotie roerden het zacht begijnenhart. Al de vrouwen onder het wit bedolven hieven plotseling aan den wisselzang met een kleiner vrouwenkoor, dat onzichtbaar bij het orgel zat. Rein als de kerk vol licht en blankheid klonken de stemmen samen. Op de klare sopranen hoog gedragen schalden statig de latijnsche lofgezangen, dan weer zweefde de zang bewegeloos in het orgelruischen als een hooge adoratie. Eindelijk kwam een groote stilte, met zilverklank fijn rinkelde een schel, blauwe wierook wolkte op het koor. En alle begijnen bogen neder en 't scheen of alle sluiers samen zonken diep ter aarde, toen hoogstand aan het altaar, de priester gaf den zegen met het heilig Sacrament in goudglans zacht bewogen....

Weer gingen de begijnen, zwarte gedaanten in den avond, met stil geruisch van kleeren over het begijnenhof. In den ringmuur gingen alle poortjes dicht en alom duurde de oude rust. Daarbuiten langs de straten stroomde dof het wereldsche leven.

In de rondgangen van den Dom te Aken.

Op een rustig plein met donkere boomen staat een oude verweerde poort. Ik ga binnen in de stilte der muren. Door donkere gangen, waar mijn stap ver langs de wanden klinkt, kom ik in een grijzen schemergang.

Er komen tot hier geen geluiden uit de ruischende stad. Hier is de oude stilte, door de eeuwen ongestoord. Schaduwen schuilen diep in de holten der gewelven, die laag buigen naar den grond. Daglichtjes schijnen boven in de bogen der nissen, die opgaan onder de zware gewelven.

Langs den muur, tusschen de uitlopende gewelven hangen groote zwartsombere schilderstukken in lange rij. Ik sta alleen op den kalen vloer en de schemering valt steeds grijzer.

En als visioenen treden de figuren vóór uit het zwart der oude schilderijen.

In woelend donker, onder arkaden, door een lange laan van pilaren, gaan mannen in breede gewaden.

En helder schijnt uit het donker de Christus in geelrose kleeding, en zacht klaart zijn vale gelaat.

In het donker flikkeren zwaarden en hellebaarden en schitteren woeste oogen door gesloten visieren, heffen paarden hun ruiters op steigerende ruggen omhoog.

En diep tusschen de menschen en dieren ligt de Christus naakt, bleekt zijn lichaam liggend op het zwarte kruis....

En wild schreeuwen krijgers en volk, snel op en neer hameren de naakte armen geel en bespat met bloed.

In stillen nacht,

staat als een schaduw het hooge kruis, hangt de bloedende Christus, gestorven....

En uit het donker beneden schouwt naar den Doode het witte gelaat eener vrouw.

In stillen nacht,

schemert de naaktheid van den dooden Christus in het graf.

Woud.

Een wijd woud van hoge boomen, slanke stammen, blauwe en groene recht omhoog, stil en dicht.

Het donkert in het groen en in de verte blauwt lichtjes de nevel over de bruine bronzige glooiingen van den grond....

Eindeloos lang loopt de grauwe weg door het avondwoud. Stijgend stijl, als ging hij weg in de bladeren, dan dalend weer naar groendonkere moerassen, trekt hij geheimzinnig door de stilte van het wijde woud.

Soms gluren er nog fijne zonnelijnen door de groene donkerheid der bladeren, goudig schitteren ze in de lucht, groen glanzend glijden ze langs de gladde stammen. En trillende windgeluidjes gaan boven hoog door de bladeren nu en dan....

Ik sta stil in de eenzaamheid der planten, in de sluimer-zware eenzaamheid van het donkerende woud. En langzaam valt de koele kalmte over mij neer en langzaam wordt het donker en stil in mijn eenzame ziel. Zachtjes zucht mijn gemoed, als in de bladeren

zucht het dwalend windje, heel zwak. En als er een zonneglansje neervalt op den donkeren grond, staart roerloos mijn oog in het lichtende goud. En ik blijf staren in een koude mijmering, totdat het ooglid langzaam neerzinkt in de verblinding van het blinkende licht, dat groot geworden is als het heele woud, en als een groote zachte lichtnevel lang nog nastraalt in mijn gemoed, als lang reeds gesloten is het oog, dat zag.

Doch de stammen zijn donker en grijs geworden, het groen is weggedommeld in zwart en grijs en de lichtende zonnetjes zijn weggestorven in het donker. Alleen in de verte heel wijd blikte een blauw stukje hemel naar binnen in den nacht van het woud. Het schemerige blauw trekt mij aan, langzaam wil ik verder gaan naar het verlichtende licht. Doch mijn voet trapt op een dor hout, dat knakkend breekt. Een uil vliegt op, met angstig geschreeuw en haastig gedruisch fladdert hij als een schaduw in de duisternis weg, een groote angst grijpt mij aan, de angst der eenzaamheid. Sidderend ga ik verder, de oogen vast op het lichte blauw; altijd vlugger ga ik, maar de borst hijgt, het bloed slaat snel, de duisternis drukt zwaar en als een graf beëngt mij het zware woud. En nu beginnen de stammen te bewegen, ik zie ze voorbij gaan aan het verlossende blauw. Maar het blauw gaat weg en nu... beginnen ze allen te gaan, alle stammen van het woud. Geluidloos gaan ze om mij rond, uitkomend uit het duister, in het duister weer verdwijnend, en altijd weer nieuwe komen er, en altijd

meer. Nu is het, als kwamen ze op mij af en de takken beginnen te buigen op mij neer, 't is als of ik stik als ze mij raken. Ik ga nog vlugger, zwaar gaat mijn adem, maar licht als zwevend gaat mijn voet over den grond. Lichtflikkeringen schieten voor mijn oogen, en nu zijn het geen boomstammen meer, 't zijn menschen geworden, groote lange menschen, menschen als dooden, met groote holten zonder oogen in de gezichten. Zij gaan murmelend in de duisternis, buigend tegen elkander, zij gaan samen en alleen en door elkander in wemelende massa onder de duisternis der zwarte takken. En ik zelf ben ook zoo, ik zie mij zelven zoo gaan, maar nu langzaam en niet meer hijgend, maar zacht samen met de andere stille murmelende buigende menschen.... tot plotseling het licht der maan mij tegenstraalt op een grooten weg, een breede lichtbaan, begrensd door het donkere woud als door een berg van duisternis.

Rijngezicht.

Blauwend stroomopwaarts donkere wateren, die aankomen in breede massa van de stad, met torens en kerken, hoog tegen donkere wolken.

Kleurwemelend stroomafwaarts, lichtende wateren die wegglijden naar het lichte westen, waar de zon staat, pralend met uitgespannen stralen wijd rond in neergezonken onweerswolken, goudlicht omzoomd.

Naar het westen gaan wiegelend de kleuren over het water, als zwevend naar de zonnige avondwolken, ver weg als naar een wonderland, waar geen mensen wonen, waar alles licht is in zuivere rust. Purperen lichtjes zijn het, een beweeglijk leger, dan verder bleek-blauwe en lei-grijze en heel ver zijn het sneeuw witte lichtjes, die alle heengaan in het licht van horizon en stroom, en nieuw weer uitkomen uit het blauwe donker dat stroomopwaarts ligt voor de donkere stad.

Zoo gaat de stroom zijn breeden gang langs kale vlakke oevers, die grijs zijn, met boomen hier en

daar opstekend eenzaam-zwart in het groote licht.

Zoo trekt hij voort, langs een dorpje met scherpe daklijnen van huisjes, zwart in het roode dampende wolkenlicht.

Doch een stoomboot komt op uit de lichtende verte, stoot uit zwarte dampen, die donker goudend in de zon drijven over de wateren, wegwolken in lange sleepen over den oever. En langzaam genaderd in het schuimende licht, werpt zij het blauwe, het purperen gewemel breed weg naar de oevers in zwabbelend grijs. En weg gaand in het donker naar de stad, verdwijnt zij in rook, die dikzwart versluiert het aankomende water, de hooge, in wolkige schemering rustende stad. Dan, als zij weg is, wordt het stil op den stroom, wiegelen weer de lichtjes kalm voort over de lange baan, purper, licht hemelblauw, en wit opgaand naar den wijden horizon.

Limburgsche novelle.

I

De schoenmaker.

Een dikken knevel stroef neer over den mond, den breeden vilthoed schuins op het hoofd, volgde Klaas Jenkens, de schoenmaker, het voetpad langs den oever der Worm, een kleine rivier in het zuiden van Limburg, die de grens is tusschen Duitschland en Nederland.

't Was op een Zondagnamiddag in Maart en Klaas ging naar een meisje te Rimborg, een dorpje diep in het dal der Worm. Het regende. Over vale weilanden trokken de regens in grijze vlagen. Leelijke geelgrijze wolken dreven laag over het dal. Stormende winden huilden in hooge wilgen langs de rivier. En beneden onder het loeiende takkengezwaaai klotsten zwaar de vuile zwarte wateren der Worm. Klaas volgde de lijn der boomen, die, kronkelend grijs, in de verte den loop van het riviertje toonde. Met fladderenden overjas liep hij snel op zijn korte beenen, nadenkend

wat hij haar zeggen zou. Toen het even begon avond te worden kwam hij aan in het dorp. 't Waren eenige huizen op den oever der Worm, eenige huisjes iets hooger tegen de helling van het dal, allen triestig in den regen, dof in het droeve winterlicht. Juist waren de vespers uit. Schel luidden de klokjes in het windgewaai, dat brommend door de boomen, kletterend over de daakjes der huizen ging. En in stilte kwamen de menschen uit de kerk, stil onder hun zwarte schermen. In troepjes gingen ze huiswaarts door het grauwgrijze straatje en klein onder hun schermen klommen ze op langs den berg naar de hoogere huisjes.

Klaas ging naar zijn meisje, zij woonde diep aan het water in een oud huis, dat zwart verweerd was. Door een grijs poortje kwam Klaas op een hofje, diep somber tusschen de hooge zwarte stroodaken, waarvan de regen kletste; dan om een hoek, in een wit portaaltje zeer laag, waar een grijze kat met de oogen dicht op den drempel zat. Daar klopte Klaas en opende terstond: in het schemerlicht der kamer zag hij twee meisjes met vluggen rokkenwaai verdwijnen in een zijvertrek. En hij ging binnen in de donkere kamer, die vol stond met donker roode meubelen. Er was slechts een klein raam van groenachtig glas, dat op het sombere hof je zag. Laag drukte de zoldering, evenals de muren wit-blauw. In een hoek stond een bed met roode kussens. In het wit der muren hingen bonte platen van stralende heiligen en gevleugelde engelen en boven het bed hing het beeld van Napoleon, zijn somber ge-

zicht loerend onder den scherpen hoed; 't was een groote plaat achter glas, geel geworden en bruin gevlekt. Op een kleine kast stond bont porcelein, kopjes en schoteltjes, blauw en groen en geel, in mooie orde samen om den voet van een madonna-statue onder een glazen stolp. En om de statue tegen den muur hing een cirkel van kermis-fotografietjes in zwarte ronde lijsten. In een leuningstoel met hoogen houten rug zat de oude Rothans, een mager beenderig man met grijzen baard en een zwarte puntmuts met langen kwast op het hoofd. Zijn klein vrouwtje met een doek om het hoofd, was bezig bij het haardvuur, dat een helderen schijn schoot over den leemen vloer. En aan tafel zat de zoon, een dikke jonge man rookend uit een pijp, uitwalmend een dikken rook in de heete benauwde lucht, in de duffe schemering.

‘Goéden avond te samen!’ zei Klaas in de deur.

‘Wie is dat?’ vroeg het moedertje loerend met kleine oogjes diep uit de donkere plooiën van den doek, de handen recht voor zich uit houdend in gespannen drukte.

‘Jenkens uit Eigelsen,’ zei Klaas.

‘Komt binnen bij het vuur, 't is leelijk buiten.’

En Klaas ging zitten bij het vuur en praatte met Tinus, die aan tafel zat. Onderwijl kwamen de dochters weer binnen, in zondagskleeren, frisch gekapt. Zij zeiden goeden avond tot Klaas met zachte stem, ontwijkend schuw zijn blik, die hen tegenfonkelde in het halfdonker.

Blauwe vlammetjes vlamden op den haard met stil geklap, als vleugelslag van spelende vogeltjes. Het oude vrouwtje stond voor het vuur, wachtend op het kookken van den waterketel, zwart gebogen stond zij in den schijn en groot-zwart stond haar schaduw tegen het plafond. De meisjes zetten bordjes en kopjes, brood en boter op tafel voor het koffiedrinken, zwijgend gingen ze heen en weer. Klaas en Tinus praatten traag, nu en dan sprak ook de stille man in den grooten stoel een paar zware woorden in zijn baard. En buiten kletste de regen, huilde de wind zijn droevig gejank door het donker. Eindelijk begon de ketel te zingen op het vuur, uitsuizelend zijn zang in dikke dampen, die goudig opwolkten boven den vuurgloed, dik opstegen om het zwarte vrouwenfiguur. Toen stak Antje de lamp aan, daarbij stond haar gelaat helder in het licht, vol en rond was het en rozig rein zonder vlekje en haar natbruine oogen schitterden in het donker rondom.

Zij was een bloeiende meid, groot en schoon, met zwarte glanzende haren glad langs het kleine hoofd. Klaas zag het en keek begeerig en Antje voelde zijn blik, keek op en zag zijn oog in het donker, stralend in den schijn van het vuur.

Antje plaatste de lamp op tafel en nu werd er koffie gedronken. Half in donker, boven den lichtkring der lamp schemerden de zwijgende gezichten rood. Slechts nu en dan klonken eenige woorden onduidelijk brommig tusschen het monden-

gemoffel, het fletsende geluid van de langzaam etende mensen. Klaas zat dik in zijn overjas aan tafel, de oogen nog beschaduwd onder den breeden rand van zijn hoed en keek zoo ongehinderd naar de meisjes aan den overkant der tafel. Antje scheen kalm, alleen haar handen sidderden, als zij kopjes moest overreiken. Mina's wangen gloeiden, haar oogen flikkerden onrustig. Beide meisjes waren in groote spanning. Dat Klaas kwam vrijen, was duidelijk, daar hij kwam op Zondagavond. Maar voor wie van hen beiden hij kwam, wisten ze nog niet. Lang had men hen vergeten in het sombere oude huis tusschen de boomen op den oever der Worm. Niemand was er gekomen omdat hun vader een gierigaard was, weinig bemind door het heele dorp. Maar wat konden zij dat helpen, zij waren toch ook gezonde roode meiden met volle wangen, vollen boezem, evenals de anderen in het dorp, die nog jonger waren en niet rijker en toch reeds lang getrouwd.

Op eens stiet Antje haar kopje om; in een breede lijn vloog de koffie over de tafel, over het wittebrood en de dikke appeltaart en naar den overkant tot op de kleeren van Tinus en Klaas. Mina gilte schrikkend, vrouwtje Rothans vloog op, Tinus lachte, 'de heele Worm op tafel,' zei Klaas lachend, en nu lachten ze allen luid. Als verlost van een zwaren druk, lachten de meiden met klare stemmen uitklinkend hoog boven den ruw hossenden lach der mannen, eveneens verheugd over de plotselinge vroolijkheid. En nu hield het aan : Klaas verhaalde grappen, Tinus ook en telkens

weer op nieuw spatte het lachen, door het warme vertrek met den helderen kring der lamp op tafel en boven tegen de zoldering.

Toen de maaltijd afgelopen was, ging Tinus uit, de meisjes ruimden den boel op en de oude Rothans ging weer zitten in zijn hoogen stoel bij het vuur. Nu haalde Klaas een sigaar uit zijn jas. De meisjes zagen het, kleurden hoog rood in zenuwachtige spanning want zij wisten volgens het gebruik, dat zij, aan wie Klaas het vuur zou vragen het meisje zijner keuze was. De lach was vervlogen, een plotselinge stilte was er gevallen, toen Klaas langzaam ernstig de punt van zijn sigaar beet.

‘Geef me wat vuur, Antje,’ sprak hij dan stil, toen Antje hem voorbij ging.

Het woord viel als een vlijmende kou in Mina's ziel, uitdoovend het stille leven harer hoop. En snel ging ze uit op het donkere hofje, waar de regen kletste in de duisternis.

‘Graag! een heele mand vol, als het zijn moet,’ antwoordde Antje. En door het blauwe zwaveldampwolkje van den lucifer zag Klaas haar blozend dik gelaat zich plooiën tot een vriendelijken glimlach, en bedwelmend voelde hij een plotseling vreugde opstijgend naar zijn hoofd.

‘Ik zou je eens graag spreken, Antje,’ zei hij stil, zijn sigaar aanrookend, zich hullend in dikke dampen, die als nevelen rondreven om den lampenschijn op tafel, als schaduwen door het schemerlicht der kamer.

Dan gingen ze samen in een hoekje zitten naast elkander.

‘Hoe is het, begon Klaas, heb je reeds iemand die vrijen komt tegenswoordig?’

‘Neen, op het oogenblik ben ik geheel verlaten.’

‘Zou ik dan eens kunnen komen 's Zondags?’

‘O ja! waarom niet! daarbij is immers nog niets verloren. Je verslijt hoogstens een paar schoenen en die kunt ge zelf weer herstellen.’

Klaas lachte stil:

‘Ik hoop dat het toch niet vergeefs is en dat ik ten slotte toch den vogel zal afschieten.’

Antje lachte ook:

‘Je denkt wel dat hij niet zoo erg vast zal zitten, hè?’

‘Ja, dat denk ik ook.’

Zoo ging het verder fluisterstil in een hoekje. Klaas sprak over zijn vak, over zijne klanten, zijn verdiensten, zijn plannen voor de toekomst: nu sprak hij ernstig, dan weer luimig en lachend en tevreden luisterde de meid, lachte, werd hoe langer hoe vrijer, waagde het reeds hem aan te zien lang en vast met haar donkere oogen, waarin haar vreugde schitterde zoo helder, dat Klaas er duizelig van werd en een zoete rilling hem over den rug liep.

Terwijl was het stil in de kamer. Het vuur verlichtte den diepen zwarten haard. Rothans rookte de pijp, tuurde zwijgend in het vuur, zijn rond-baardig gezicht rossig beschenen door den gloed. Vrouw Rothans praatte met Mina, die aan tafel zat bij de lamp, plaatjes

kijkend in een groot geel geworden boek. Later kwamen er mensen wat burens, eerst een groote gebogen man met een dikken shawl om den hals, een vriend van den ouden Rothans. Dan kwam een jonge boer met zijn vrouw, een dikke, rozig glanzende jonge vrouw met een gouden kruisje schommelend en glinsterend op haar ronde borst. Ten slotte nog een vriend van Klaas, door Klaas gevraagd om Antje's ouders en zuster gezelschap te houden opdat hij haar ongestoord alleen zou hebben.

In een halfkring zaten de mannen kalm pratend om het vuur, hun gezichten gloeiend heet in den schijn: dicht bij elkander en zwetsend met druk handbewegen, zaten de vrouwen aan tafel, rijk in hun plooiige zondagskleeren, helder door het kleine licht bestraald. En in het hoekje zaten Antje en Klaas stil samen, fluisterend geheimzinnig bromde zijn zware stem in het donker.

Doch Willem Loor, de vriend van Klaas, deed verhalen uit zijn soldatenleven. Eerst had hij te Maastricht gediend, later in den Bosch en in den Haag. En zoo verhaalde hij wondere dingen uit het vreemde land, het vlakke land met zijn wateren en weilanden, het rijke land met zijn duizenden en duizenden koeien en paarden, door geen der andere boeren ooit gezien. Zij luisterden met stille gezichten, zelfbewust zaten zij en ten slotte schudden ze ongeloovig hun ruige harige hoofden, lachten ze om de groote woorden, die de jonge Willem had gevonden om de schoonheid en den rijkdom van Holland te beschrijven.

Toen sprak Willem over de pret der soldaten met de meisjes uit de stad, dan over de grootheid van het leger, over de mooie uniformen en de mooie paarden der officieren en over de kracht der nieuwe geweren en der groote kanonnen.

Plotseling met zware sidderige stem onderbrak hem de oude Rothans: ‘Als die daar,’ zei hij en wees met zijn vinger op het beeld van Napoleon, ‘als die daar zulke wapens had gehad, zou hij de heele wereld overwonnen en verslagen hebben.’

Hij sprak het langzaam en nog altijd wees zijn lange hand naar het beeld, dat grimmig loerde uit het halfdonker, en nog altijd staarden zijn oogen het aan, groot onder de dikke wenkbrauwen, het natte oogwit glanzend in den gloed van het haardvuur. En toen men lachte om zijn woorden, werd hij driftig, sprong hij op uit zijn stoel, sprak hij staande, sprak hij luid met groote armgebaren over zijn eigen vader, die nog gediend had onder den keizer Napoleon I, die heele avonden kon vertellen over zijn groote veldslagen, wiens vereering voor den grooten keizer hij zelf had overgeërfd, vooral toen hij de geschiedenis van Napoleon had gelezen in een oude chronique uit die dagen. Dan haalde hij diep uit een lade een groote koperen medaille, door Napoleon zelf aan zijn vader gegeven, en toonde ze als een reliquie, die hij nooit zou afgeven. Dan verhaalde de grijze man de groote daden van zijn vader: hoe deze een dikken Russischen ruiter met zijn bajonet van het witte paard had ge-

stoken, hoe hij in Rusland over een breede rivier vol drijfijis was gezwommen, hoe zij dagen en dagen waren gegaan over eindlooze velden van sneeuw en ijs enzonder zon. Eindelijk verhaalde hij nog welk een vreugde het was geweest voor zijn vader in later tijd een ouden krijgsmakker te ontmoeten op de dorpen: hoe zij opgetogen elkander van verre reeds vriendelijke Fransche woorden toeriepen, hoe zij scheidend nog lang omkeken als verliefden, totdat zij elkander niet meer zagen. Dan vertelde hij met trots, dat zijn vader nog zoo goed kon exerceeren tot op zijn ouden dag en ten slotte vlamde zijn geestdrift zoo hoog, dat hij een stok greep en heen en weer liep door de kleine ruimte, exerceerend met den stok als met een geweer, uitroepend de Fransche commando's met forsche stem, ze uitvoerend met zulk een vuur, dat hij een aarden kruikje van een kast sloeg.

Allen, ook de vrouwen die teruggeweken waren tegen den muur, allen hadden ze gezwegen en gekeken met bewonderende gezichten en geluisterd in stille spanning naar den ouden man met de zwarte puntmuts, die gesproken had met sidderende geestdrift, met groote gebaren in het schemerige kamertje. Doch toen hij was gaan exerceeren, met de puntmuts zwabbelend op het hoofd, toen hij het aarden kruikje stuk sloeg, dat de stukken ratelend vlogen door de kamer, barstten allen uit in een geweldig gelach. En plotseling bedaard door den regen van scherven, lachte hij zelf ook mee en ging kalm weer zitten in zijn stoel.

Antje en Klaas zaten nog altijd in hun hoekje samen, slechts even gestoord door het stukslaan der kruik en het luide lachlawaaï.

Doch het was reeds laat geworden, en de buurlui gingen zachtjes heen, Willem Loor praatte met Mina, die gelaten treurend in het weeke smartgevoel harer verlatenheid, haast geen antwoord gaf. Eindelijk, toen vrouwtje Rothans vond dat er genoeg gevrijd was en Antje wegriep om te zorgen voor het avondeten, gingen ook Klaas en Willem naar huis.

Sinds ging Klaas Jenkens eiken zondagnamiddag naar zijn meisje te Rimbürg.

II

't Was een maand later.

Bij Antje's oudste zuster Marie, gehuwd met een herbergier te Merkstein, een duitsch dorp aan de overzijde der Worm, was er groote mosselpartij: om niet kon men er mosselen met boterhammen eten naar lust. Doch de mosselen waren gepeperd en de brandende dorst der gasten stelde den herbergier schadeloos voor de mosselen.

Van alle zijden waren de liefhebbers gekomen met den vallenden avond en langzaam was het groote blank-witte café gevuld geworden met menschen. Dik op elkander zaten ze om de dichtstaande tafeltjes en hoog op de kozijnen der ramen. Zij stonden en zaten in den gang op den grond en kop aan kop op de trap

tot op de eerste verdieping. En nog altijd drongen er weer nieuwe mensen naar binnen, doordringend tot in de keuken. Het waren meest boeren, half op Zondag gekleed, sommige in vaal geworden jassen, sommige in blauwe kielen, glanzend dik om de korte lijven, meest allen met groote flodderige hoeden boven de dikke gezonde gezichten. Doch ook waren er beter gekleede mensen met groote lichte dassen, witte boordjes en groote witte hemden. Deze waren allen Duitschers, alle opzichters en kantoorklerken, 'de heeren' zooals men zeide van de naburige, Wurmthaler zandgruben. Zij zaten alleen aan een tafel en spraken samen heel deftig, terwijl de anderen schreeuwden en lachten, alsof 't kermis was.

In groote schotels dampten de zwarte schelpen rond over de tafels en ieder nam naar lust op zijn eigen bord. Wit sloegen de dampen omhoog, omwolkend de lampen aan de zoldering. De bierglazen glinsterden in de handen der drinkers, en klotsten met zware slagen weer neer op de tafels. En gulzig glommen de gebogen koppen over de zwart gevulde borden. Door een paar meiden en de vrouw van den waard werden de leege schotels telkens weer verruild tegen volle en werden groote hoopen zwartbrood-boterhammen rondgediend aan de gasten.

Dik in hun opgepofte rokken drongen de meiden met lachende gezichten door de mannen, en met naakte armen droegen ze de walmende schotels.

Ook Antje Rothans diende mee, zij diende aan de

tafel der heeren van de zandgroeven. En onder deze was er een, die, liefjes glimlachend haar mooie complimenten maakte, haar 'Fräulein' noemde en enkel hoogduitsch tot haar sprak. 't Was een mager blond man, met witte handen, bleeke wangen en sprekend met een scherpe stem. Hij was kantoorklerk en heette Frits Langen.

Ook Antje zag hem graag en kijkend, met stil-zedige oogen, lachte ze blozend over zijn fijne vleierijen.

Toen de heeren genoeg hadden gegeten, was Frits, naar Antje in de keuken gegaan. Ook daar zaten en stonden nog eenige mosseleneters in de drukte der bedrijvige vrouwen. Er brandde een somber licht, het vuur flakkerde hoog. De borden rinkelde, de mannen babbelden en lachten tegen de vrouwen, de vrouwen liepen druk heen en weer in den droefdonkeren schijn der lamp. Antje spoelde borden en lepels in een grooten bak, kalm neerziend op haar werk. Frits stond voor haar, sprak zachtjes, bekeek hare armen en handen, rozig in het warme water, de haren glimmend in het zachte bewegen van haar hoofd, en vol behagen beschouwde hij hare wangen, rood en rein zonder puistje of plekje. En altijd dichter haar ziend in het gelaat, was het hem als moest hij haar zoenen op de wangen. Doch als Antje dan even haar oogen opsloeg met den blik van een grooten trouwen hond, week hij telkens bedeesd weer terug, half verwonderd over zijn eigen verlangen.

Intusschen was het wat stiller geworden in de her-

berg; het eten was afgelopen, reeds waren er velen naar huis gegaan en nu werd er kaart gespeeld. De jonge boeren waren reeds in opgewekte stemming gekomen door den drank; met lustige gebaren gooiden zij de kaarten en sloegen op de tafels, met luide woorden twisten ze over het spel en rinkelend rolden de geldstukken tegen de glazen. Doch de oudjes zaten stom in het spel, spelend bedaard met langzame handbeweging, elkander beijkend met bedachtzame blikken. Ook de heeren van de zandgroeve speelden kaart dicht bij het buffet. En achter het buffet bij haar zwager, die de glazen vulde, zat ook Antje, uitrustend van het afgedane werk. Zij zat daar zoetjes mijmerend in het langzame bewust-worden van een nieuwe liefde. Schuw ontweek zij den blik van Frits, doch als hij speelde, waagde zij het naar hem te zien en innerlijk geveid zag zij zijn blankwitte hand, die de sigaar hield in elegante pose en zijn mooie zachte snorren, die hij draaide met groote zelfbewustheid. Daarbij dacht zij aan Klaas, aan zijn grove zwarte hand, aan zijn stekeligen rooden snor en zijn kleine scherpe oogjes, die soms zoo onaangenaam keken als hij ontevreden was. Zij dacht dat zij Frits toch niet kon afwijzen om Klaas, als hij haar vragen zou, want Frits was een heer en met hem zou zij een dame worden. Ook was hij zoo'n schoone man en verdiende veel geld. Maar zij wilde ook Klaas niet dadelijk afzeggen, want wie wist of Frits haar trouw zou blijven, of het niet enkel spel was van hem, geen ernst,

zij had wel meer gehoord dat die heeren graag spelen met boerenmeisjes, daarom wilde zij liever ze voorloopig maar beiden houden.

Eindelijk sloeg de klok tien en opschrikkend, als had ze geslapen, ging Antje heen. Doch nauwelijks was ze buiten of Frits was er ook om haar naar huis te begeleiden. Buiten scheen de maan over de huizen, geen mensch was er op de witte straat, de spitse gevels der huizen siksakten fel-wit tegen den donkeren blauwen hemel der nacht. Doch door de slapende witheid klonk dof het drinkrumoer uit de herberg. Antje en Frits liepen eerst zwijsend door de eenzame straat, dan verder door een straatje dat sterk daalde, naar beneden waar de Worm stroomde met sluipende watergeluiden, opkomend uit de duistere diepte der oevers. Antje werd bang daar bij de ruischende wateren, die wijd gingen door de stilte der weilanden vol schaduwen van boomen en heggen. En zij alleen met een heer, zij wist niet wat te zeggen en hij zweeg, zij was liever alleen geloopt langs het voetpad, dat door kale beemden voerde een eindje om.

‘Mag ik je liefhebben, Antje?’ zei Frits op eens, stilstaand op een duistere plaats, grijpend haar vast in beide armen, zijn oogen dicht voor de hare.

Antje schrok, dan lachte ze.

‘Och! dat meent u toch niet meneer.’

‘Waarom niet?’

Zij zweeg, het bonsde haar in 't hoofd. Dan voelde ze een zoen vast op haar wang, ze werd er duizelig

van, zei niets, roerde zich niet in het donker.

Frits zocht tastend hare handen, fluisterde woorden, die zij nog nooit hoorde, woorden van een opbruisende liefde zoo vreemd, dat zij ze niet begrijpen kon En zij sloot de oogen en als een doode liet ze zich geworden, toen Frits haar omarmde en zoende.

Eindelijk gingen ze verder, zwabbelend samen als dronken menschen.

‘Mag ik zondag avond bij je aan huis komen?’ vroeg Frits toen zij kwamen bij het bruggetje over de Worm, dicht bij Antje's woning.

Bij haar thuis!.... en Klaas! zij zag hem in het duister, en plotselinge angst sidderde over haar lijf.

‘Niet thuis!’ stotterde ze, ‘ik weet niet of vader wil.’

‘Waar dan lieve, of wil je niet, dat ik tot je kom?’

‘Ja toch!.... Ik kom zaterdag avond weer bij mijn zuster kom daar;.... goeden nacht!’

En Frits ging en Antje zag hem heengaan door den nacht, zijn manchette wit zwaaiend in het witte licht der maan.

III

Klaas Jenkens zat te werken in zijn arbeiderskamer.

't Was vijf weken na de mosselpartij op een warmen regenmorgen in Mei. De werkkamer van Klaas was een groote kamer met vuile kalkwanden en een leemen

vloer. Het was een zeer somber vertrek en had slechts een raam, dat uitzag op een kleinen boomgaard met dikke fruitboomen en juist voor het raam een grooten dichten notenboom. Er waren haast geen meubelen: in een hoek stonden de tallooze leesten op een groot rek, als boeken in een boekenkast. Voor het open raam zat Klaas aan een tafeltje, bedekt met blinkende werktuigen en potjes en spijkers en stukken en lapjes leer. En om hem rond lagen groote rollen leer, beslijkte arbeiderslaarzen en kleine vrouwschoentjes ordeloos door elkander.

't Was nog vroeg in den morgen, pas zes uur. Klaas werkte onrustig, zijn haren stonden stijf en woest, zijn kleine oogen somber en rood. Onregelmatig en dof ploften de slagen door het zwarte vertrek als hij het leer klopte op den houtsblok. En soms bleef de hamer op het leer liggen, als hij door het raam staarde in het weeke sijpelende Meigroen.

Klaas had vernomen dat zijn meisje nog een tweeden minnaar had, een heer. Hij wist, dat ze elkaar ontmoetten bij haar zuster te Merkstein en soms zelfs in de weilanden of in het veld, 's morgens of 's avonds voor of na den kantoortijd. 't Was hem als een brandende pijn door het hoofd geschoten en in het sterke voelen zijner kracht, was er een geweldige wil zijn mededinger te verslaan in hem geboren

Doch hij had haar nooit gesproken van haar ontrouw, uit instinctieven angst zijn en haar liefde te dooden in het wilde losbreken van zijn toorn. En zij was geweest

zoals altijd, zacht en gedwee en stil beminnelijk als een zwakke. En als hij haar zoo voor zich zag, zoo kinderlijk week in het kalme rondglanzen harer blikken, was zijn toorn telkens gevallen.

‘Nu gaat zij met de koeien naar het veld, dacht Klaas, naar de klok kijkend, zij alleen naar het veld en....’ er kwam een glans in zijn bloedig oog, hij sprong op, en smeed leer en hamer op den grond. Dan stond hij een oogenblik stil; den langen arm strak terzij, den kop hoog, den blik straf door het raam stond hij, de zwarte verwaarloosde man in het zwarte donkere vertrek. Doch langzaam kwam er een droevige matheid over zijn oog, en moedeloos slap zakte hij weer neer op zijn stoel: ‘Er is toch niets meer aan te doen, ik ben haar te min geworden, sprak hij luid,... maar waarom dan nog altijd de lieve spelen 's zondags?’ en weer kwam er een vonkje licht in zijn duistere smart.

‘Ik zal het probeeren’, sprak hij op eens met forsche stem, en zijn oogen stonden blinkend vol toorn.

Vastberaden nam hij stok en pet en ging heen. Snel ging hij door het slijkerige straatje, grijs in den neveligen motregen. Musschen sjirpten lustig en druk op de daken en in de bloeiende ooftuintjes. Kippen kakelden luid om alle huizen. Boeren kwamen hem tegen, gezeten op zware paarden; ook vrouwen en vroolijke meiden, samen in kleine groepjes, allen ter markt gaande naar Heerlen met korven vol eieren en boter, die zij droegen op hunne hoofden. Doch Klaas

maakte geen praatje; den stok in de zwarte pekhand, ging hij snel door, den weg op naar Rimburch.

In het Wormdal lagen dunne nevelen in het groen van boomen en struiken en beemden. Vogelzang schalde met galmende klaarheid tegen de hellingen, hier en ginder; vogeltjes speelden wipstaartend en triplend op fijne pootjes over de kiezels in de lage rivier en tjlpende blauwe vogeltjes bengelden aan bladeren en takjes. Met kleine babbeltoontjes onder de uitgeholde oevers en de overhangende bladplanten stroomde het donkere water zacht heen door de waasblauwe wilgenlaan. En in de verte klaterde het zware waterruischen van een molen, die diep aan een zijbeek lag, dommelig zwart in het mistige boomgroen.

Klaas ging stijf door, stootend regelmatig met zijn stok op den grond, zwaaiend met den anderen arm, als een man die weet wat hij wil. Het hoofd omhoog, den blik vooruit ging hij al door, hij keek niet rond naar de witte sterbloemen, die op slanken steel over de beemden stonden, noch naar de kleine goudbloemen, die opblonken uit het welige gras, waarover blauw de stofregen lag als dauw.

Toen hij de eerste huizen van Rimburch voor zich door de boomen zag liggen, boog hij links af door de beemden. Met groote stappen ging hij door het hooge gras, waterdruppels en bloemkopjes vlogen spattend om zijn beenen in den wilden gang en dik op zijn korte beenen, klom hij langs de grashelling omhoog.

Toen hij boven kwam, stond hij voor een wijd vlak veld. En over het veld lag een grijze hemel, zwaar en laag: en de blauw-groene graan-vruchten stonden licht opdampend in de broeiwarme natte Meilucht. In een grooten boog langs den hellingrand rezen boomen en struiken. En heel wijd, recht door het veld, liep een lange laan, aanduidend een grooten weg, en uithangend de takken der boomen als groote guirlanden tegen de donkere zware horizonlucht.

Er was stilte en rust in het groen en grijs: slechts een paar zwarte vogels trokken door de lucht, eenige boeren werkten hier en daar tusschen het koren en niet zeer ver stond een kar met paard, de paardenkop mistig uitkomend boven het vlakke groen.

Klaas volgde een eindje den rand der helling, dan sloop hij langs het koren recht het veld in en loerend om den eindhoek van het korenland, zag hij zijn meisje bij twee koeien op het klaverveld, dat eenzaam lag tusschen hooge graanvruchten. De grijze dieren graasden in de natte klaver, hun zware lijven hangend tot in het paarsch gebloem zij waren vast gemaakt aan kleine paaltjes. En dichtbij op den dikken houten hamer, waar zij de paaltjes mee insloeg, zat Antje alleen, stil breiend, nadenkend stil voor zich, zooals vrouwen doen, als ze breien. De naalden flikkerden zilverig in haar beweeglijke vingers en haar kopje met de gladde glansharen zag Klaas frisch en rozig tegen het weeke groen der vruchten. Geluidloos kroop hij nog een eindje dicht door het koren, dan bleef

hij neergehurkt zitten, verborgen in het hooge groen; nu hoorde hij het grazen en kauwen der koeien en soms het tikken der breinaalden en haar gelaat zag hij heel duidelijk, den neus, de lippen, de ooren. Zoo zat hij lang en heel stil, doch zoo opgewonden dat zijn vingers beefden om den stok, en dat hij sidderde over heel zijn lijf.

Antje breide rustig, neerziend op haar werk, zittend samengedoken in hare rokken, tegen de wand van het hooge graanveld.

Antje scheen verloren in mooie droomen, in eenzaam overdenken, kalm gevoelen van een aangenaam iets, want in haar blik, als zij opkeek naar het vee, glom er een vochtige glans en soms, als een gelukkig vogeltje diep verborgen in het veld, zong ze neuriendzacht een liedje. Rondom lag het groote groene regenveld in stilte en boven haar welfde laag de mistige hemel, één grijs zonder beweging. Slechts zelden viel er een zonnestraal, een lange streep witnevelig licht over het broeiende veld. Op eens klonk er vogelzang luide door de stilte: een leuwerik, hoog opvliegend, verdwijnend in de nevelige luchten, zong zijn juichende trillers. Antje keek op, zocht hem lang in den hemel, het hoofd in de lucht, de handen stil, den mond half open en de bloote hals wit uitkomend uit de volle ademende borst. Klaas zag haar zoo en onverklaarbaar kwam het in hem op, als moest hij tot haar loopen zoo op eens en haar zoenen als ze oplachte uit den plotselingen schrik. Doch dan kwam

weer die sombere schaduw over hem: zij zou niet lachen, niet terugzoenen met natte lachende lippen, zij zou boos worden, dat hij haar had doen schrikken en met een bittere droefheid in de roode oogjes keek hij stil toe. Doch de hooge kleine klankjes schetterden en trilden in lange reeksen eindeloos door. Maar eindelijk hoorde Antje den zang altijd lager en luider en dan zag zij den zanger zwart neerzweven uit het dikke grijs en drijven wijd in het rond, zijn zang rondzaaiend en eindelijk, zingend in zijn val, neerschieten in de klaver dichtbij. Nu ging zij heen om hem te zien, doch zij vond hem niet meer, hij was verdwenen onder de dichte klaverbloemen en weer ging zij zitten breien op den hamer, half verwonderd over zich zelf daar ze vroeger nooit acht sloeg op de vogels.

Wat later werd ze gewekt uit haar mijmeringen, door het leelijke bulken eener koe, die de rozige muil haar tegenstak. Vooruit den kop rechtlignig met den rossigen rug, de horens breed op in de lucht, stond ook de andere niet meer etend, maar rustig herkauwend op de kaal afgegraasde plek.

Snel liep Antje toe, rukte de paaltjes los, plaatste ze verder in de klaver en sloeg ze vast in den grond met den houten hamer. Daarbij hief zij met beide handen den hamer hoog op in de lucht, en met kracht liet zij hem neervallen op het paaltje. Klaas zag toe en telkens als de armen hoog gingen zag hij haar borst vol en rond en heel triestig dacht hij dat zij toch zeer schoon was.

Toen zij klaar was, ging Antje op een hoop opge-

worpen aarde staan op de grens van het klaverveld. En de handen gestut op de heupen zag Klaas haar staan hoog tegen de lucht, uitkijkend wijd rond over het wijde mistige veld.

‘Zij kijkt of hij niet komt;’ dacht Klaas en wild wilde hij opspringen, haar overvallen en slaan, doodslaan misschien onbewust in waanzin, ‘Doch neen! zij is onschuldig wellicht, maar hij! kwam hij toch!’ en zijn zwarte handen beefden, zijn oogen gloeiden rood in het vuile bleek geworden gelaat.

Antje keek kalm rond over de hooge vruchten, wipte dan met lichten sprong van den aardhoop weg, en neuriënde ging ze weer zitten breien op den hamer.

‘Zij heeft hem lief, en die liefde kan ik niet slaan, niet doden!’ en weemoedig wendde hij zich af, weifelend in zijn hopeloosheid of hij maar naar huis zou gaan, stom en onverschillig aan haar voorbij.

In Rimborg sloeg de torenklok tien. Klaas telde de slagen die langzaam aankwamen, dof door de dikke lucht: ‘tien uur! hij komt niet meer, hij is op 't kantoor. Zij heeft niet naar hem uitgezien, zij wilde slechts wegzien over de korenvelden!’ Hij kroop een eindje terug en opstaand ging hij rechtop op haar toe:

‘Dag Antje!’ zei hij schromend, meenende teleurstelling te zien op haar gezicht.

‘Klaas! jij hier!’ verwonderd zag zij zijn treurige roode oogjes in het vale gelaat, zijn haren woest om den rand der pet en zijn hemd loshangend zonder boordje om den hals.

‘Ik kom zoo van het werk en heb een paar schoenen naar Rimborg gebracht en zoo kom ik even hier. Hadt je 't liever niet?’

‘Waarom vraag je dat? wat zie je er uit? wat is er gebeurd, je staat daar zoo verslagen, zoo raar!’ Haar bruine oogen begonnen te schijnen angstig, groot open: zij liet de breikous vallen en opstaand lei zij haar hand op zijn schouder. Klaas zag in het open frisch-roze gezicht, dat voor hem stond en toen hij den angst zag, die er bloot trilde in haar anders zoo stil zacht wezen, voelde hij medelijden met haar, zijn sombere gedachten verdwenen, in de kalme treurigheid voelde hij zijn liefde weer opleven overweldigend sterk, en stom stond hij voor haar.

‘Wat is er dan toch, Klaas, zeg het mij?’

‘Niets, niets... ik was onwel, op eens zoo wat duizelig... of liever neen, ik zal 't je zeggen, ik meende, dat je niet meer van me hielt en nu zie ik dat het toch niet zoo is, dat is alles.’

‘Domme jongen,’ zei Antje en zoende hem, blozend toen zij het deed.

Een bliksemende gedachte schoot hem door 't hoofd: ‘zoenen! dat deed zij vroeger niet zoo licht, dat heeft zij van dien heer geleerd, die menschen doen dat altijd!’ en woest wilde hij haar wegstooten, maar zij streelde hem met haar hand en zoende hem nog eens, toen zij zijn somber gezicht zag, en zijn oogen die neerzagen in de aarde.

Toen kon hij niet meer, hij moest bijna weenen,

hij nam haar in zijn armen, zij lachte, samen zonken zij neer op den grond en nog lang zaten zij daar ongestoord in de stilte der wijde nevelende velden.

IV

Den volgenden Zondag zat Klaas Jenkens rustig bij zijn meisje te Rimburch, in het lage, stil-schemerige vertrek met de kleine lamp op tafel, zooals toen hij voor het eerst tot haar ging. Zooals toen zong de waterketel zacht in de wemelende blauwe vlammetjes op het vuur, en de oude Rothans zat in zijn hoogen houten leuningstoel en praatte langzaam met zijn vriend, den grooten gebogen boer, die als 's winters nog altijd zijn shawl om den hals had gewonden. Vrouwtje Rothans las in een godvruchtig boek met groote letters: in den kleinen lichtkring der lamp zat ze aan tafel, een groote koperen bril glansde in haar rimpelig samengetrokken gezichtje en haar dorre handen lagen gevouwen, als bad ze, op den rand der tafel. In den donkeren hoek der kamer stond Mina voor een open kast, waarin allerlei kleine knutseldingen lagen: plaatjes, vrome prentjes, kerkboeken, kleine bonte vaasjes, kleine kopjes, porceleinen duifjes, Maria-beeldjes, bont glaswerk en zoo meer. Ze nam de dingen voorzichtig in de hand en ging ze bekijken bij de lamp en onbekommerd om hare omgeving, herleefde zij de herinneringen uit de jeugd, die deze voorwerpen opriepen voor haren geest.

Klaas en Antje zaten hand in hand, aan het uiteinde der tafel half in donker: zij spraken fluisterend, zaten lief-samen in den grooten vrede, die sluimerde in het schemerlicht van het kleine kamertje. Antje keek kalm uit haar donkere oogen en was stil en zacht zooals altijd. Ook Klaas was gerust en gelukkig: sinds de ontmoeting op het veld had hij met overwinnende kracht allen achterdocht verbannen; ‘het zou wel zoo'n spelletje zijn geweest, zoo als zulke heertjes wel meer zochten bij mooie boerenmeisjes....’

‘Kijk eens hier, Antje,’ zei Mina op eens, die gebogen bij de lamp stond, een fotografie in de hand, ‘kijk eens, daar vind ik ook nog dat portret van Carneval in Aken. Dat was een prettige dag hè!’ zei ze zorgeloos lachend en hield haar het portret voor, onder de lamp. Er op stonden, met groote mutsen scheef en dwars op het hoofd, Antje in den arm van Frits Langen, Mina met een vriend van Frits en nog een paartje onbekend. Antje schrok, rilde als in hevige pijn. Klaas voelde hare hand beven. Mina ook ontstelde en vlug trok zij het portret terug. Doch te laat: Klaas vloog op, rukte het haar uit de hand, keek even en met een snellen ruk scheurde hij het portret stuk, smet het op den grond en vertrapte het in bleeke woede. Dan op eens zich omwendend tot Antje schreeuwde hij heesch, met een gezicht als een waanzinnige:

‘Waarom hebt ge me bedrogen!’ en uitstootend een akelig huilenden smartklank greep hij met beide handen haar vast in hals en borst.

Antje gaf een korten gil en slodderend met het hoofd, in stikkende benauwdheid, trachtte zij zijn handen los te maken. Mina schreeuwde, radeloos de handen vooruitgestrekt. Vrouwtje Rothans riep: Klaas! Klaas! met een kermende stem en trachtte hem terug te trekken. Doch het was reeds niet meer nodig, de woede was gevallen: de armen slap, het hoofd gebogen, de oogen starend stond hij daar roerloos, hijgend nog, tusschen de vrouwen en Rothans die ook was nader gekomen. Antje zat snikkend op haar stoel, zij kon niet spreken. De vrouwen jammerden en huilden, Mina zei dat Antje onschuldig was, haar moeder zei dat ze van niets af wist, Rothans vroeg wat er gebeurd was. Nog altijd stom stond Klaas, kijkend naar zijn huilende meid. Het lange haar hing los, haar japon was gescheurd, haar hals en even de borst lagen bloot, blank in het flauwe licht. Zij veegde de tranen af met de eene hand, de andere lag stil op haar schoot. Zij wendde het gelaat naar het donker en waagde het niet op te zien naar Klaas. Eindelijk boog deze zich tot haar en hare hand vattend zei hij stotterend:

‘t Is weer goed, Antje, alles goed, ween niet meer. Ik was gek een oogenblik; weetje, ik kon niet zien, dat jij op het zelfde portret stond met een anderen. 't Zal niet meer gebeuren. Aanstaaenden Zondag kom ik terug, dan is alles weer goed. Goeden avond samen!’ zei hij tot de anderen en met den droeven sloddergang van hopeloos-ongelukkigen, ging hij de deur uit, in de stilte der verwonderde omstanders.

Toen hij buiten kwam alleen in het donker, kwamen er tranen in zijn oogen, en om de herinnering aan het voorval te verdrijven, ging hij de naaste kroeg binnen om te drinken. Daar zaten lustige jongelieden, die luid lachten met dikke dronken stemmen, en door een open zijdeur zag hij anderen, die kegelden, donker door elkaar woelend in den flauwen schijn eener lantaarn. Hij ging alleen in een hoek zitten en bestelde jenever, en hij dronk en dronk en tuurde voor zich op de tafel. Hij bekommerde zich niet om zijn drinkende, lachende, tierende burens, hij hoorde niet het doffe rollen der ballen op de kegelbaan, hij zag niet de roode gezichten die hem gadesloegen van daar, uit het vale lantaarnlicht, noch het kinderlijk-dikke meisjesgelaat, dat achter het buffet hem aanstaarde met blauwe blikken vol medelijden. Hij zat daar wezenloos, den breeden hoed teruggeschoven in den nek, de handen rustend op zijn stok voor zich tusschen de beenen. Doch al meer en meer merkte hij een verlichtend gevoel, aankomend in zijn hoofd, de gedachten zweefden en weefden met de lichtheid van een droom over aangename dingen, hij liet zich gaan, zich drijven in een blauwe zorgeloosheid, in de hoop op een ongestoorde liefde, ‘dien witkop van een klerk zou hij wel verjagen met zijn vuist.’

Zoo zat hij soms zwabbelend met zijn kop, als een lustig man, die nog geen zorgen kende, toen Tinus Rothans van de kegelbaan tot hem kwam. Tinus had hem zien binnenkomen en hij had hem zien drinken borrel op borrel.

‘Wat is er gebeurd, Klaas?’ vroeg hij.

‘Gebeurd! denk daar niet om! kom, drink er een mee, ik heb nog meer geld dan dorst!’

Maar Tinus wilde het weten en eindelijk vertelde Klaas en vertellend viel hij weer terug in diepe duistere zwaarmoedigheid, hij sidderde als in hevige koorts, hij sprak met grooten weemoed in zijn stem en met gebaren van droeve hopeloosheid. Doch toen Tinus hem vertelde, dat hij Frits Langen voor een uurtje nog had zien zitten in het café Raats bij de kerk, was plotseling alle invloed van den drank verdwenen. Klaas zou hem opwachten, als hij naar huis ging en Tinus zei, dat hij zou helpen zoo noodig. Want ook Tinus was de vijand van Frits, omdat deze geen boer was.

Toen het tien uur was geworden, gingen ze samen heen door het stille straatje op de kerk toe. De huizen lagen allen reeds donker, als in slaap gezonken. De kerk stond hoog in het bleeke, stofgrijze licht, alleen te midden der tallooze witte kruisjes op het kleine kerkhof. Op de geschilderde ramen glommen zachte kleuren, vage vormen en gewaden van heiligen; 't was van den weerschijn der godslamp die binnen brandde op het koor.

Zij gingen voorbij het café Raats en uit het donker naar binnen kijkend door het heldere venster, zagen zij Frits Langen, nog pratend met een vriend en den waard en diens dochter. Zij gingen verder het dorp uit, door de beemden in de richting van Merkstein

en de Zandgroeven. En toen zij over de Worm waren gekomen, waar het pad tusschen hooge struiken steil opstijgt naar Merkstein, verscholen zij zich in de struiken.

Een wollige dawnacht lag over het Wormdal. Witte wolkjes, sleepten langzaam door het donkerdiepe blauw. Nevelwit hing de lichtstilte der nacht over het heuvelige land. De donkere vormen van boomen en struiken schemerden versluierd onder de fijne doorzichtige witheid. De groote sterbloemen blonken over de weilanden helder wit, zangen van nachtegalen zongen waterklaar door de warme dauwatmosfeer. Golfgeluidjes babbelden in de diepe rivier, die wit glansde tusschen de wilgenlaan. En soms, als er een windje waaide, wiegelden zilverig en met zacht geruisch de bladeren in de hooge toppen der wilgenboomen.

De beide mannen zaten zacht pratend in de struiken. Soms ook luisterden zij zwijgend. Klaas dacht aan Frits en aan zijn meisje, en als hij ze bij elkander dacht zooals op het portret, voelde hij den haat als een vuur door het lichaam.

‘Pst!’ deed Tinus op eens, juist toen Klaas vloekte in toorn.

Reeds dichtbij hoorden ze stappen; daar kwam Frits aan, langzaam wandelend, blazend blauwe wolkjes in de stille lucht, zijn wandelstok zwaaiend in zorgeloos geslenter.

Zonder stok, doch de vuist hard en dik, en de oogen wild sprong met één sprong Klaas voor hem op het pad.

‘Schurk! wat wil je van mijn meid?’ sprak hij dof en hij sloeg hem in het gezicht. Frits tuimelde terug, hief zijn stok hoog om te slaan, doch Klaas greep hem bij de keel en sloeg en sloeg roepend schor: ‘ik sla je dood! dood! dood!’ en snel vielen de slagen, kloppend op zijn kop, dof bonzend in zijn rug.

Frits kermde en toen Klaas hem losliet, viel hij lang neer op het pad, bewusteloos. Met kalmen tred gingen de twee mannen huiswaarts door den helderen nacht; zacht ruischte naast hen in de diepte het water der Worm.

II.

Mieke.

In de witte kerk van het dorpje Brunsum straalde de ondergaande zon. Twee groote figuren van apostelen, in bonte kleeding, stonden op het glas der ramen te gloeien in de naakte witheid. Op het altaar, waar 't reeds donker werd, blonk het koper en verguldsel der versieringen. En, als een groote robijn, brandde op het koor de godslamp die neerhing van de gewelven.

Weinige menschen zaten midden in de kerk en wachtten den geestelijken om te biechten.

Vrome stilte was 't en ernstig stonden de gezichten der biddende boeren en boerinnen. Slechts nu en dan klonken luide op den steenen vloer de klompen van nieuw aankomende biechtelingen, en van buiten, als van heel verre, kwamen vroolijke stemmetjes van kinderen die speelden.

Bij den biechtstoel van den kaplaan zat een jonge meid in groote onrust: haar wangen gloeiden, haar oogen zagen angstig en de dikke handen openden en sloten telkens het groote kerkboek.

Mieke Steen was een krachtige meid, met breede heupen, donkere oogen en een dikken mond. Zij was dienstmeid bij Loeven, een rijken boer, die een boerderij in eigendom bezat. Mieke was zwanger. Haar minnaar was Willem Loeven, de zoon van haar meester: hij had beloofd haar te trouwen, doch wilde nu niet meer.

Rossig klommen de laatste zonnestrallen altijd hooger langs de witte kerkwand. Zachtjes verdonkerde de gloed op de kleurgewaden der apostelen en altijd rooder glom de godslamp in het grijze geschemer.

Eindelijk kwam de kapelaan: met geruisch van zijn lange kleeren, ging de zwarte man den biechtstoel binnen. Mieke schrok en snel bonsde haar hart. Het biechten begon, langzaam schoof de rij op. Mieke bloosde telkens als er iemand den biechtstoel verliet. Op eens brak zij los in zacht geweën, het gelaat in de handen verborgen. En toen haar beurt kwam, was zij tot kalmte gekomen en stil weenend sprak zij de bekentenis harer zwakheid in het donker van den biechtstoel.

‘U moet dien man trouwen’, klonk het dan fluisterend uit het donker haar tegen.

‘Hij had het wel beloofd maar wil niet meer.’

‘Waarom niet?’

‘Hij zegt dat de familie er tegen is.’

En toen de biecht geëindigd was vertelde zij wie haar minnaar was en de kaplaan beloofde haar te helpen als hij kon.

’t Was reeds laat als Mieke naar Heihof, de boer-

derij van Loeven terug ging en de weg liep eenzaam door bosschen en velden.

't Was een warme voorjaarsavond, bleek verlicht. Vlagende winden waaiden dunne nevelluchten over de velden en dennebosschen, die heuvelend naar den horizon liepen, Een eenzame kraai, hoog in den top eener den, kraaide lang en luid in de stilte. Een boer die zijn helder witte koe huiswaarts leidde, was al wat leefde in het grijze schemerland.

Droomerig liep Mieke in haar korte meidenrokken over den zandigen veldweg, het kerkboek in de hand.

Op een draai van den weg zag zij in het donker een man, diep geleund op den steel zijner spade. Schrikkend bleef zij staan, zij had Willem Loeven herkend en wilde omkeeren, maar hij had haar reeds gezien en met groote schreden trad hij uit het donker op haar toe:

'Goe'n avond, Mieke, ga je naar huis, dan gaan we samen.'

'Ga weg, ik wil je nu niet zien, ik heb gebiecht, laat me met rust.' Maar Willem bleef en zwijgend liepen ze naast elkander. Duidelijk hoorde de boer de snelle ademhaling der meid en hare afgewende oogen zag hij vol tranen.

'Waarom ween je zoo, Mieke?' vroeg hij stil en voelde in medelijden zijn liefde herleven.

Mieke zweeg en weende.

'Misschien is het mogelijk mijn vader te verzoenen met een huwelijk. Ik zal hem de zaak eens vertellen.

‘Je doet het toch niet, je wil me troosten maar je houdt niet meer van me.’

‘Nog evenveel als vroeger, maar...’

‘O, Willem! als het zoo ware!’ sprak zij heel stil, greep hem vast en weende nog meer.

Zij waren blijven staan in het open veld. Met schuwen blik keek de boer rond of iemand hen zag.

‘Wees gerust, Mieke, ween niet meer.’

Doch Mieke weende steeds door:

‘Niemand meer!.... bedelen!....’ hoorde de boer de jammerende woorden opkomen uit het snikken op zijn borst. En het duurde lang, eer zij bedaarde.

Dan gingen ze verder door de donkerheid, die zwart lag over de bosschen.

‘Bij wien heb je gebiecht?’ vroeg Willem.

‘Bij den kapelaan.’

‘En hoe ging dat?’

‘Och, hij bleef kalm.’

‘Je hebt hem toch geen naam genoemd?’

‘Ik geloof wel, dat ik het zeide.’

‘Wat!’ schreeuwde Willem met leelijke stem, en, de oogen wild in het donker, greep hij met zware hand in haar borst.

‘Hij mag er toch niets van zeggen,’ meende zij benauwd.

‘t Was niet noodig, doe dan maar wat je wil,’ en haar wegstootend, dat zij in het zand viel, ging hij vlug heen.

‘Willem! Willem!’ gilte de meid, opstaand. Maar

hij hoorde niet meer. En zoo stond zij alleen in den donkeren avond, verward als in een duisteren droom! En stil schreiende ging ze naar de hoeve, waar zij in de verte het lampje zag schijnen door het raam.

II.

't Was Pinksteren en schuttersfeest in het dorp.

Een heete dag, zonder wolken, zonder wind. In den donkergroenen lommer van een appelboomgaard waar de boomen breed en laag hun bladeren spreidden, woelde het vroolijke landvolk rond. Op hoogen dennestam, een zwart stipje tegen het felle hemelblauw, stond de houten vogel. Aan den voet van den stam, de schutters van Brunsum en de schuttersverenigingen, uit de dorpen van den omtrek gekomen: daarbij de generaals, gewichtig met witte wapperende vederhoeden en glanzende oranje-epauletten: hun sabels en de geweren der schutters flikkerend tegen het bonte gestreep der uniformen. Boven de schutters hoog de vaandels van donker purper, rijk met goud doorstikt en rinkelend vol medailles, die vonkten in de zon.

Talloos wemelden de kinderen rond, boeren en boerinnen zaten bierdrinkend aan lange witte tafels. Vrijende paren wandelden langzaam rond onder de boomen. Op de tafels glommen de bierglazen rood in den lommer, blauwend in fijne zonnedraadjes stegen de rookwolken der sigaren naar het dichte groen en

er speelde een groen licht over de gezichten en lichte japonnen der meiden.

Lustig werd er geschoten. De kogels floten door den blauwen hemel en ver klonken de schoten over het zonnige land, dat eenzaam lag in heete zondagmiddagrust. En de hoera's stegen met geweldige kracht, en de trommen roffelden hun zware begeleiding, als er raak werd geschoten, dat een stuk van den vogel er af vloog.

In een hoek der weide, verborgen door den stam van een dikken appelboom, stond Willem Loeven, in gesprek met Johan Verhaar, een man, die in Aken werkte op een fabriek. Johan was vroeger ook de vrijer geweest van Mieke Steen, maar werd door Willem verdrongen.

Eindelijk gingen de twee mannen uit elkander. Met stijve waardigheid, rondziend met rustigen blik, stapte Willem door de menschen, en ging zitten bij de rijke boeren.

Verhaar ging naar Heihof. Langs den weg stonden de veld-vruchten hoog, diep in 't groen zongen vogeltjes hun kleinen zang overal in het stille land. In een dal lag weldra de weide der hoeve, een bronsgroene vlakte tusschen hagen, en beplant met oude boomen hier en daar. Dicht bij het bonte vee zag hij den fonkelrooden rok der meid en nader gekomen liep hij langzaam kuierend, of hij toevallig daar kwam:

‘Dag Mieke, zei hij stilstaand, hoe zit je hier zoo alleen?’

‘Ik moet hier blijven bij de koeien.’

‘Dan kom ik je gezelschap houden,’ en hij ging voor haar zitten in het gras.

Daar zaten zij samen en spraken over onverschillige dingen, waarbij Johan haar aanzag met schitterende kleine loeroogjes en haar tegenlachte met heel zijn dik rood gezicht. En rondom in de groote weide was de stilte van de heete zon vol vliegengegons en men hoorde het grazen der koeien als zij kwamen in hun nabijheid.

‘Ik geloof, Mieke, zei plotseling Jan, dat gij tegenwoordig geen vrijer meer hebt; hoe zou het zijn, als ik weer eens kwam?’

‘Och neen, nu niet, ik wil toch nog niet trouwen,’ sprak zij met schuwen blik.

Er volgde een lang stilzwijgen. Mieke had haar breikous genomen en breide in zenuwachtige haast.

‘Mieke’, hernam Johan, en... zweeg weer. En zij zweeg ook. Dan nog eens:

‘Mieke,... ik moet je wat zeggen.’ Zij sloeg de oogen angstig op.

‘Mieke, je moet niet boos worden als ik het zeg,’ en hij legde zijne hand op haar knie.

‘Maar wat is er dan toch?’

‘Ja, Mieke, ik houd toch evenveel van je, en wil je ook trouwen.’

‘Hoe zoo?’

‘Ja, al weet ik ook dat je zwanger bent, ik wil je toch trouwen.’

Hij wil zich zoo er af maken, schoot het door haar

geest. Een oogenblik woelde een geweldige haat in haar op. Dan kwam er zware droefheid, dikke tranen blonken in hare starende oogen.

‘Ween niet zoo, Mieke, als we trouwen is immers alles goed,’ zei Johan.

‘Neen, neen, ik kan je niet trouwen, ga heen.’

Maar Johan bleef aanhouden:

‘Mieke, zei hij stil, zich buigend naar hare oogen, we kunnen rijk worden, hij heeft me een aardige som beloofd, als we trouwen.’

‘Johan, pak je weg, ik wil niets meer hooren’, en zij sloeg de handen voor het gelaat.

‘Waarom, Mieke, ik wil je toch geen leed doen?’

Maar Mieke hoorde niet meer, antwoordde niet meer.

‘Ja, als je dan niet wilt,’ zei Johan opstaand.

Toen steeg in de verte een gejuich galmend-wijd over het stille zonneland, dan dreunden, door de hitte, bij vlagen de metalen toonen van zware instrumenten.

‘Daar is de vogel af! zei Johan, nu moet ik gaan, maar Zondag kom ik terug. Adieu Mieke, en wees niet boos meer.’

En Mieke bleef alleen bij het stille vee, treurend tot in den avond om haar verloren liefde.

III.

't Was drie uur in den morgen, den dag na het feest. Het schemerde even over het nevelende land en bleek grijs was de hemel langs den horizon rond.

Op Heihof kraaiden twee hanen tegelijk, en nu begon er een hanengekraai als zingen in lange loopende toonen, luid, dat het galmde tegen de daken rondom de groote binnenplaats. De oude Loeven, in zijn hemd, de haren woest, stak zijn kop door een klein raampje en keek uit naar het weer. Toen het morgenlicht rosig in het blauw boven de daken glom, hoorde men reeds leven in alle stallen.

Mieke Steen was alleen in de groote keuken: zij maakte het vuur aan. Het daglicht viel vaal door het kleine raam, 't was er half donker nog in de hoeken. Maar weldra vladderden de vlammen hoog, de diepe haard glansde vol licht en de schijn vloog flakkerend rond langs de wanden, langs het glimmende koper der keukengereedschappen en boven tegen het zwart gerookte plafond.

Willem Loeven kwam naar beneden, nog op zijn kousen, en stil gekomen, stond hij in de keuken, zonder dat Mieke het merkte. Zij stond voor den haard en staarde in de vlammen en wierp bij poozen nieuw hout op het vuur. Zonder te bewegen keek Willem toe: kalm en bleek in het lichte gevlam zag hij haar gelaat in de krullende haren; haar blik was droevig en de volle borst bewoog zachtjes op en neer, scherp omlijst in den gloed.

‘Morgen, Mieke!’ zei Willem.

Zij schrok, angst rilde over haar lijf. Zij zweeg en wendde zich om.

‘Wat is er, Mieke, ben je ziek?’

Zij zweeg, maar weer kwamen er tranen in haar oogen. Er was iets dat haar telkens weer opnieuw deed weenen, zooals bij een zieke die zwak is. Willem ging tot haar en wilde troosten:

‘Wees gerust, ik zal alles voor je doen, wat ik kan,’ zei hij zacht.

Zij keek hem aan met verbaasden blik. En Willem vervolgde: ‘Ik denk, het beste is, dat je weldra trouwt en Johan Verhaar is....’

‘Ik dien Verhaar trouwen!’ stotterde zij, uitvallend in zenuwachtige woede, ‘en dat om jou schuld te verbergen!’ ‘Pak je weg! weg van me! je hoeft niets meer te doen! ik kan je niet meer zien, ik ga naar huis!’

En de oogen rood, en snikkend nog begon ze te schimpen, te vloeken, totdat zij ten slotte, happend naar lucht, neerzank op een stoel. Willem trachtte haar te bedaren, doch den stap zijns vaders op de trap hoorende, liep hij snel weg.

En nog dien morgen ging de meid terug naar hare ouders, in het dorpje dat lag achter een groot heideland.

't Was nog vroeg. Dunne morgendampen scholen in de bruine donkere dalen. Naakt in de felle zon lagen hooge heuvels rond tegen de blauwe lucht. Leeuwerikken stegen zingend omhoog. Hommels bromden in het natte heidegebloem, witte vlinders siksakten fladderend langs de heuveltoppen en in de verte door de dalen dreven groote vogels op vleugels, die glansden in de zon.

Mieke Steen liep langzaam over het smalle zandpad,

dat sneeuwwit door de heide slingerde. Zij droeg een bundel oude kleeven in de hand en om het hoofd had zij een fel-witten doek gewonden, die haar voorhoofd verhulde en haar wangen omlijstte. Zwaar slofte zij voort door het mulle zand. Zij hoorde geen vogels zingen in de lucht, zij zag geen vogels drijven langs de dalen, zij ging nog slechts werktuigelijk; haar blik kroop vóór haar over het witte pad, het hoofd was zwaar, bevangen door de hitte, die bibberend en glanzend golfde langs de bruine hellingen, toen het later in den morgen werd.

En toen zij plotseling het oude dorpsklokje hoorde luiden, keek zij op en voor haar lag het dorp: de kerk hoog blauw in de lucht; laag de huisjes, wit boven het vlakke groen der velden. En Mieke dacht aan haar boozen vader, die haar slaan zou en verstooten, omdat zij nu geen geld meer kon verdienen. Zij dacht aan hare arme moeder, die half blind was en aan godsdienstwaan zin leed. Ook die zou haar niet meer helpen, de dochter was een vreemde geworden voor de moeder, sinds deze verschijningen kreeg van witte en blauwe engelen, die zingend kwamen zweven voor haar omnevelde oogen.

Toen Mieke binnenkwam in het witte kamertje, zaten hare ouders bij het ontbijt. Op de zwarte tafel stonden twee gekleurde kopjes en een koperen koffiepot. Met een groot mes sneed de grove bruine man zware sneden zwart brood. Over hem zat het oude vrouwtje, biddende met gebogen hoofd. Zij was ge-

kleed in vale lompen, vieze haren hingen sluik langs de dik geaderde slapen. En Liesje, het kind van haar overleden zuster, speelde met een kleine geit, die blatend haar kopje opstak uit een mand bij den kolenden haard.

‘Goeden morgen!’ zei Mieke, wierp haar bundel op den grond en ging er op zitten.

Vader keek verbluft haar aan, moeder zag even op en bad weer door.

‘Jij hier!’ zei eindelijk de man, en legde brood en mes uit de hand.

En Mieke begon te vertellen op onverschilligen toon, kijkend voortdurend naar het kind en de geit. Haar vader luisterde zwijgend, doch toen zij ten slotte zei dat ze van Heihof was weggelopen om niet weer terug te gaan, brak de man los in ruwe woede en schold met gemeene woorden.

‘Ik kan niet meer terug gaan,’ zei Mieke droevig haar moeder aanziend, die onbeweeglijk aan tafel zat.

‘Dan pak je ook hier maar weg, ik heb ook geen eten voor je als je niets verdient,’ riep de man, en duwde haar woest naar de open deur en sloeg haar met zijn vuist in den rug, dat zij er uit tuimelde. Zij gaf een korten gil en snikkend liep ze naar den stal, die achter het huisje was.

Sinds leidde Mieke een eenzaam leven. Zij woonde en sliep in den kleinen stal van het geitje. Liesje alleen kwam bij haar en bracht het weinige eten. Als zij in huis kwam, vloekte de oude Steen, sprak harde woorden over haar ongeluk en sloeg haar. Dagen lang lag zij in

den donkeren stal op het stroo, soesend en suffend, soms ook schreiend zoo wild en raar, dat Liesje bang voor haar werd en wegliep. Soms ging zij hout sprokkelen tot ver in de heide, waar het eenzaam was en geen menschen meer kwamen. Daar bleef zij den heelen dag en sliep des middags een zwaren slaap in de hitte der donkere dennebosschen.

Toen het herfst was, kort na hare bevalling, hoorde zij dat Willem zou trouwen met de dochter van een rijken pachter. Dit deed haar opschrikken uit de sufheid, die over haar was gekomen in haar eenzaam lijden. Op een Zondagmorgen ging zij met haar kind weer door de heide naar Brunsum. Maar nu was er geen zon meer, geen zang en geen vogel. Zware wolken dreven over het somber-bruine heuvelland en koude winden streken snijdend door de kale dalen. Mieke haastte zich voort, hijgend en hoestend bij elke stijging van het pad. Zij was zeer afgemagerd, rimpelig en geel haar gezicht, in den lagen stal was haar rug bochelrig-rond geworden.

Te Brunsum was de hoogmis nog niet uit en neergehurkt op een steen, het kind in haar kleeren beschuttend tegen den wind, zat zij voor de deur der kerk. Eindelijk was de dienst ten einde. De menschen drongen de deur uit, haar voorbij. Toen zij Willem deftig als een heer zag aankomen met zijn vrienden, liep ze op hem toe, en het kind vooruitstreckend op de armen riep ze luid: ‘Kijk hier, Willem, hier is ons kind! Kijk dan eens Willem, jou kind.’

Willem verbleekte en liep sneller. Maar zij vervolgde hem: ‘Willem, hoor je? jou kind! twee maanden oud!’ En het kind huilde en zij schreeuwde aldoor, achter hem aanlopend te midden der mensen.....

Toen de winter kwam, vond Liesje haar dood in den donkeren stal.

Jeugd.

Uit de donkere woelende drukte der straat trad Jan binnen in een winkel vol helder lampenlicht. Het was een winkel van kleine luxe voorwerpen, het goud en zilver en bronce schitterde langs de wanden hoog en laag en overal rond.

Toen Jan zoo plotseling binnenkwam uit het rumoerige straatdonker in dien stillen fonkelenden rijkdom, was hij verbluft en bleef staan bij de deur. Dan zag hij bedaard opkomend van achter de toonbank, een meisje in zwart: de oogen blauwend hem tegen, groot achter een rein-lichtend lorgnet, het lichtroze gelaat als in een wolkje van blonde krulharen, die bewogen bij het gaan.

Met stille stem, langzaam, sprak zij in de stilte; en toen hij een mesje vroeg, liep zij slank en geluidloos door den stralenden winkel en kwam weer terug met een zilveren schaalje vol messen. Haar witte hand pikte de glimmende mesjes er uit en bood ze hem aan. Maar Jan zag niet de mesjes, hij zag alleen de

witte hand, de blauwe aderen fijn loopend naar de dunne vingertjes, en eerst toen hij voelde dat zij hem aanzag, nam hij verlegen een mesje en legde langzaam het geld in hare koele hand. Toen hij heenging, zag hij het weer zoo blauw glimmen achter het brilglas, terwijl zij even knikte en adieu zei. En toen Jan buiten kwam, was 't hem als had hij een meisje in droom gezien; en telkens toen hij verder ging in het luid lawaai van menschen en rijtuigen, zag hij weer voor zich het stille kind in den winkel, het oogenblauw groot flakkerend in den glans van het reine glas, de witte hand rondgaand boven het zilveren schaalte, het zwarte figuurtje gaande geluidloos door den goudlichten winkel.....

Jan was een zwakke jongen, die eenzaam leefde zonder vrienden in een vreemde stad. Uren lang liep hij alleen door de straten, en keek naar de menschen. Hij had geen behoefte aan vrienden, doch droomde van liefde en de vrouwen zag hij met groote vreugde. Soms als hij liefde zag in de blikken van een jong paar, of als hij hoorde den lach eener verliefde meid, werd het hem treurig te moede en drukte hem de eenzaamheid zwaar.

Reeds had Jan het meisje in den winkel vergeten, toen hij voor het raam van een fotograaf staande, plotseling haar portret zag uitblinken als een verschijning tusschen de anderen. Hij voelde een zonderling genot en stil-tevreden stond hij langen tijd en keek..... en hoe langer hoe sterker kwam het

in hem op het verlangen om haar te bezitten, met haar alleen te zijn en zich te laten drijven op het geluk dat er uitstroomde uit haar gelaat met den grooten blauwen blik.

Toen hij vernomen had bij den photograaf, dat ze zijn dochter was, en Marie heette, ontwaakte zijne liefde plotseling. 's Morgens in bed, op eenzame wandelingen en wanneer hij op regendagen lange uren stil op zijn kamer zat, was hij samen met haar in mijmerend verlangen. 's Avonds als het licht was ontstoken, stond hij voor het raam van den winkel en gluurde naar het zwarte meisje, dat achter de toonbank zat te handwerken. Ook zij wist dat hij 't was, die naar haar portret had gevraagd. En als zij dan, opkijkend van het witte spel der handen, hem voor het raam zag, en glimlachend zich omwendde met den blauwen glans van haar oogen in het brilglas, was Jan tevreden, en besloot hij telkens haar af te wachten, als zij den winkel zou verlaten om naar huis te gaan. Doch hij waagde het niet, en sidderend in zenuwachtige spanning, liep hij telkens een eindje achter haar, en durfde niet tot haar gaan.

Op een avond in het vroege voorjaar wandelde Jan door het groote stadspark. 't Was daar zeer eenzaam en stil. Er lag een nevel-blauwe schemering over de grijze en flauwtjes groen getinte boomen. In het Westen gloeiden nog lange roode streepen tusschen regenblauwe stapelwolken. En vochtige warme winden streken vlagend over het donkere hout. In een boog

rondom stond hoog de verlichte stad, glimmend de gordijnen goudgeel in de verlichtte ramen. En uithangend een lange witte streep van wolken, schoten juichende locomotieven heen langs de huizen in den nacht der velden.

Jan liep alleen langs de kronkelende wegen. Hij was te bang geweest om Marie te naderen op straat. Daarom had hij haar een brief geschreven. En ten antwoord had hij ontvangen dat zij nog te jong was.

Toen was hij niet weer gaan kijken aan het raam en waren de dagen gekomen lang van eenzame melancolieën.....

En hij wandelde rond door 't park en keek naar de verre huizen en lichten, naar de donkere vormen der boomen, en luisterde naar de winden, wegruischend in den avond.

Daar zag hij op een bank tusschen struiken een arbeider met zijn meisje. Zij zaten dicht samen, ongestoord in het donker. Jan ging voorbij en bleef even staan achter de struiken. Hij luisterde: zij spraken slechts weinig, fluisterend nu en dan een paar woorden. Maar uit het zwijgen voelde hij hun geluk ontzettend. Toen zonk zwaar het gevoel der eenzaamheid weer over hem en dacht hij met weemoed terug aan zijn liefde voor Marie. Plotseling had hij een hevig verlangen en liep snel heen naar den winkel.

Hij kwam te vroeg en moest wachten, totdat de winkel gesloten werd. En wachtend be kroop hem

weer het angstgevoel van vroeger. Hij kampte er tegen, en lachte over zijn onzinnige angst: maar het mocht niet baten. Hij ging staan voor een bloemwinkel waar zij voorbij moest komen. Op groen fluweelen grond stonden witte en paarse bloemen, overhangend uit slanke vazen. Donkere goudbloemen neerhangende met zware trossen, stonden er boven. Waterdruppels schitterden op de fijne bloembladeren en van uit den donkeren achtergrond reikten palmen hoog hun glanzend groene waaiers over al de kleuren aan het lichte raam. Maar zij kon hem nu niet boeien, die stille plantenmassa midden in de rumoerige stad, en zijn onrust werd altijd grooter.

Doch daar komt Marie aan, reeds dichtbij, loopende snel. Groetend treedt Jan op haar toe en begint iets te zeggen. Doch zij, bijna trotsch het hoofd in de lucht, niet meer zacht, maar driftig, spreekt snel met doffe stem en zonder hem te hooren. 'Ik wil alleen naar huis gaan; ik dank u, en sneller loopend, tracht ze hem te ontvluchten. - Jan spreekt aldoor, doch zij hoort reeds niet meer, ze is weg tusschen de andere menschen en Jan staat alleen.....

Toen was alles gedaan. 't Was geweest als een vernielende ontploffing in zijn zacht gedroom.

II.

Doch bij haar was het nog niet uit. Een vreemde angst had haar benauwend overvallen, toen hij plot seling naast haar stond, de raadselachtige jongen, die zij altijd voor het raam had gezien. En in dien angst had zij gesproken, met dien angst in haar groote flakkerende oogen; en zoo had het geschenen, als ware zij opgewonden geweest in een groote drift. Met kloppend hart ging ze naar huis, alleen zitten in een donkere kamer; en in de duisternis die golvend om haar rond woelde, herleefde zij nog eens de ontmoeting op straat: zij zag zijn plotseling verschijnen tusschen de menschen, zag zijn hand omhoog gaan, toen hij groette en hoorde zijn stem, die sidderde, bijna onverstaanbaar zacht, zij had hem niet eens begrepen in haar angst. Dan was hij weer weg geweest, ver achter haar in de menigte, weer alleen, zooals zij hem altijd had gezien, als hij voor het raam kwam, als hij voorbijging, langzaam, zijn gezicht zonder vreugde en onveranderlijk stil tusschen de babbelende menschen, die sneller gingen dan hij. Zij had groot medelijden met hem, in haar gewezen was zoete weemoed, zij had hem willen naloopen, hem zoeken in de woelige straat en zeggen, dat zij niet boos was.

Dagen en weken gingen voorbij en zij zag hem niet weer; doch hoe langer het duurde, hoe schooner zijn beeld opgroeide in hare verbeelding; het begon

te leven in haar onbewuste liefde, het volgde haar steeds bij al wat zij deed, soms werd zij er zeer bang van. Als er geen koopers kwamen, zat zij achter de toonbank, starend als in eene stille verte en gelijk bij kinderoogen vermoeid van een helderen glans, gingen haar oogwimpers nu en dan langzaam open en dicht, terwijl ze roerloos daar zat. Iederen avond weer te vergeefs zocht ze zijn gelaat voor het raam. En als zij slapen ging, herdacht zij het laatste oogenblik hunner ontmoeting en dompelde zich met wellust in het koude wee, dat daarop volgde.

‘Zij is verliefd’, zeide een ander meisje van den winkel, toen zij weer alleen stond, kijkend als had zij een schoonen droom. Verliefd...! zij schrok heel bleek van het plotselinge woord, en voelde het op eens. Ze werd zeer bang als voor een schrikkelijk iets, want het was ernstig, hij lachte immers nooit. Zij dacht aan zijn oog, zooals ze het uit de straatdonkerheid had zien schijnen tot haar, zoo kalm en vol liefde. Die herinnering gaf haar weer rust en blij lachte ze tegen haar vriendinnen, als een kind, dat nieuw speelgoed heeft gekregen.

Nu was haar liefde nog heviger glanzend in het groote blauw van haar oogen, zij ging als zwevend zoo licht zoo zacht, alle hare bewegingen waren kalm en geheel haar wezen was vol van een groote goedheid voor alle menschen. Zorgeloos leefde zij in de volle zekerheid van een gelukkig weerzien; hij zou terugkomen, evenals de vorige maal, toen zij hem afge-

schreven had. En zij zocht hem overal. 's Zondags hoopte ze hem te vinden in de groote domkerk en terwijl het orgel hoog ruischte over de gezangen van het volk, keek zij rond over de hoofden der menschen. En na de mis, als de menschen wandelden door de hoofdstraat der stad, stond zij voor het raam van den winkel, zoekend zijn stil gezicht tusschen al die gezichten, die zich verheugden in zondagsstemming.....

Eens was er groot feest voor den bisschop die woonde in de stad en 's avonds verlichting. Hoog en laag, langs de straten flikkerden de vlammetjes in bont gewemel. Guirlanden van gloeiende ballonnen hingen als bonte bloemen tegen den donker-blauwen hemel van den nacht. En daar tusschen schemerden groote vlaggen in donkeren toon en kleine vlaggetjes fladderden als vleugelen in den zachten wind. Fanfares trokken er door de stad, de tonen der zware instrumenten dreunden hun blijdschap door de straten vol licht. En opgestapeld in de ramen blonken de gezichten der menschen en beneden door de straten wandelden de menschen dicht samen in gonzende vroolijkheid.

Marie was uitgegaan met een vriendin om de feesten te zien. Vroolijk waren ze gewandeld door de straten en ten slotte waren ze gegaan naar de domkerk met haar statige torens en welvende ramen en portalen, die ook verlicht zou worden met gekleurd vuur. Op het groote plein voor de kerk stond het volk reeds te wachten: een dichte zwarte massa, spreidend een zwaar gegons. Eindelijk begonnen de klokken te

luiden: de slagen golfden zwaar als duisternis; over de huizen zonken ze uit de torens, die donker nog stonden in de hooge lucht. En dan op eens ontbrandde het roode vuur tot in de spitsen der torens. Rossige wolken walmden omhoog en in de dampen en in het vuur stond het gebouw als reuzengeweld tegen de lucht. Rijen van heiligen verschenen fantastisch in de bogen der portalen en langs de rijzende pilaren: in roerlooze devotie stonden ze hoog in de stijgende dampen. 't Was of de koppen der monsters en duivels op de dakgooten en welf beeren vuur spuwden en walm. Wijd weerstraalde de rosse gloed over het volk, dat stil stond onder het zwaar bonzende slaan der klokken.

De twee meisjes stonden arm in arm tusschen de menschen. Maar op eens voelde Marie dicht naast haar een gelaat dat niet de kerk maar haar toegekeerd was en omkijkend zag ze rood beschenen en de oogen gelaten-droevig het gezicht van Jan. Eerst lachte er een groote vreugde in haar, doch toen zij de stomme smart ontdekte in zijn blik, kwam een groote schrik over haar en ze voelde dat zij hem voor immer zou verliezen, als zij hem nu niet kon terugwinnen. Het duizelde haar en ze sloeg de oogen neer, den blik kon ze niet verdragen. Toen zij eindelijk weer tot hem opzag, keek hij nog steeds even droef: dan keerde hij zich langzaam om en zag ze zijn hoofd verdwijnen tusschen de andere hoofden. En 't scheen haar of ware hij

voor haar gestorven; wezenloos liet zij zich geworden, toen de vriendin haar meetrok uit de menschen, juist toen het roode vuur uitdoofde en de duisternis weer terugviel over het groote gebouw.

Eenige dagen later lag Marie ziek te bed. Zij sprak bijna niet, uren lang bleef zij roerloos liggen, de oogen groot glanzend in het branden der koortsen, de wangen gloeiend, de haren los om haar gelaat gespreid over het witte kussen, de blanke ronde armen teruggebogen onder het hoofd. Dan op eens sprong zij overeind en de handen op de borst geklemd, de oogen angstig starend onder het hangende haar, zat zij in het witte bedje als een arme krankzinnige. En als het over was, zonk zij slap neer en viel in een zwaren slaap. Eindelijk toen de koortsen verdwenen, kwam er koele kalmte, de rust der zwakheid, als genezing begint. Zij treurde wel over het verlies van haren vriend, maar de droefheid deed geen pijn meer, zij was bijna zoet geworden: juist als er tranen kwamen, groote milde tranen, was zij het gelukkigst en haar gelaat verbergend in het kussen, genoot zij hare smart. Zij lag nu meestal alleen en langzaam kropen de stille uren voorbij. Zij hoorde de klokken luiden, 's morgens en 's avonds en dan luisterde zij aandachtig; door het open raam hoorde ze de slagen hoog klinken in de lucht en zij kende ze allen: de zwaar dreunende, die somber klonken als doodsklokken en machtig boven deze allen de klok van den dom, die ook den dood harer liefde geluid had in den gloed van het

roode vuur; dan ook de heldere hooge klokken, die trilden en galmden door de hooge luchten, als zongen zij de vreugde des levens; en de zilverige belklokken in kleine kloostertorentjes, die lieflijk tingelden in de verte het ave van blanke begijnen. Soms ook hoorde zij vogelen tjilpen op de daken, 't waren grijze vogeltjes met roode staarten, zij had ze wel eens zien voorbij fladderen aan het open raam, als ze elkander vervolgden in speelsche liefde; in de morgenuren hoorde zij ze zingen vol vreugde om den zonneschijn en in haar verbeelding zag ze den blauwen hemel, de zon en de boomen en de menschen, die rondwandelden door de lommerige lanen. Maar zij treurde er niet om, zij was tevreden dat zij te bed moest liggen, ongestoord op haar stil kamertje, eenzaam in haar zachte leed.

Het raam zag tegen een hoogen zwarten muur met twee ramen, op haar kamer kwam geen zonnestraal, 't was er altijd als bij avondschemering. Een vale waaier, een klein landschapje met helder blauwe lucht, wat heidekruid en groot pluimgras, saamgebonden tot een bundel, versierden de gele wanden. Enkel het witte bed verlichtte zwakjes het schemerig geel. Een tener kind zat zij daar lange uren, rechtop, stil rondturend in de donkere kamer, de haren los, de witte armen koel liggend langs haar neer. Op de kamer in het overhuis sliepen twee andere meisjes; 's avonds als zij naar bed kwamen, hoorde zij hun vroolijk gebabbel en in den schijn, die hunne lamp

bij haar tegen de zoldering straalde, speelden hunne groote zwarte silhouetten. Zij zag hoe de armen op en neer gingen, als zij de haren lang uitkamden en hoe zij de kleeren uittrokken, vlug heen en weer liepen in de kamer en met een sprong wegwipten in bed. Dan ging het licht uit en werd het weer donker op haar kamer. Het was een afleiding geworden die zwarte schimmen te zien spelen boven haar hoofd, het scheen haar ten slotte, of het de schimmen waren die zij hoorde praten en zangerige woorden zeggen en altijd bleef ze wakker tot de vroolijke meisjes in het overhuis te bed waren gekomen.

Op een Zondagavond was het reeds zeer laat en de meisjes waren nog niet thuis. Ook zij kon niet slapen, 't was dien dag zeer heet geweest en zoo had zij het raam opengelaten.

Eindelijk kwam de lamp en tevens hoorde zij de meisjes binnenvallen in een bui van vroolijkheid, en uit hunne klare stemmen klonk een vreugde helder als muziek. Zij vulde het stille kamertje der zieke en 't was als een licht, dat plotseling naar binnen scheen in haar donkere eenzaamheid. Toen zij ze hoorde praten over een uitstapje naar een groot bosch in de nabijheid der stad, stond zij op en keek uit het donker in de heldere kamer der twee meisjes, waar ook de ramen voor de koelte wijd open stonden. In het lampenlicht zag ze beiden in hun witte nachtjaponnen vlug heen en weer trippelen op naakte voetjes. Over stoelen lagen de blauwe en roze japonnen, die

ze uitgetrokken hadden, en op tafel onder de lamp, bloemen en losse bloembladeren, waaiers en parasols, een zacht mengsel van kleuren. Even nog ploeterden de meisjes in het waschwater, dan de handen omhoog heffend in den zuiver gelijnden nek, ontknoopten ze de haren, die lang neervielen over hals en borst en met een lichten sprong waren ze weg in bed. Het licht doofde uit, maar in het zoete donker der zomernacht hoorde Marie de meisjes geheimzinnig samen praten. Zacht sloop ze naar het raam en luisterende hoorde ze het verhaal van een liefde in het dichte bosch en op nieuw zich overgevend aan haar oude leed ging ze terug in het bed en weende lang in den nacht.

Langzaam kwam de genezing, en toen het herfst was, kon zij weer uitgaan in de frissche lucht. En als zij langzaam voorbij wandelde door de geel geworden lanen der stad, keken de menschen haar medelijdend aan, getroffen door het fijn-witte gelaat dat afstak op haar zwarte japon. Zij kon dat niet verdragen en ging maar weer terug naar den stillen winkel.

Op een avond zat Marie met een ander meisje achter de toonbank, toen drie jonge mannen luid pratend binnen kwamen. Dadelijk herkende zij Jan, maar zij schrok niet en was ook niet blij, kalm keek zij hem in de oogen als een vreemde. Want hij was niet meer dezelfde, hij was geworden grof en dik, zijn haren, vroeger plat op het hoofd, stonden nu recht

op. Aan 't lachend gezicht merkte zij, dat hij enkel was gekomen om haar te toonen aan de vrienden: daarom ging ze snel weg uit den winkel.

Dat was niet het beeld dat leefde in haar zachte droefheid. Zij had een hevig kil gevoel, toen zij plotseling wist, dat haar oude liefde dood was.

Morphine.

Eenzaam op een stille kamer van het groote hospitaal ligt een zieke te bed. 't Is een kamer, naakt grijs met een enkel raam, droef wit. Voor het raam een groen plantje, verloren alleen in het eentonige grijs en wit. Geen zonnestraal schijnt er in de kamer. Geen buurhuis met menschen die spreken of zingen, geen boomtak, die beweegt in den wind, is zichtbaar door het witte raam. Geen geluid, geen beweging, alles stil in de kamer, 's morgens en 's avonds.

Dagen zijn er voorbij gegaan, sinds hij daar ligt, grijze dagen, allen dezelfde grijze dagen. Zij brachten lijden, waar de hoop in weg zonk. En in zijne ziel is kille droefheid gekomen, die zich uitgebreid heeft over alle dingen in de kamer.

Tobbend gedwee door zijne lange kwalen, heeft hij vergeten de wereld en de menschen. Soms in zeldzame uren, als het lijden schijnt te sluimeren, komen er nog wel zwakke herinneringsbeelden als van heel

verre, zachte nevelbeelden vliedend door zijn moede geest, verjaagd door nieuwe kwalen.

En somber ziet hij het oude lijden dan weer voor zich, aankomend met nieuwe kracht, voorspellend den zwarten stillen dood.

Doch daar gaat de deur open, geruischloos bewegend in de grijze kamerstille. En binnen komt de pleegzuster, onhoorbaar stil. Het gelaat diep in het zwarte hoofddoek, de handen uitstekend uit het zwarte kleed, komt zij tot hem in het kale licht.

Met zachte stem spreekt zij een paar woorden: 'de dokter heeft een inspuiting voorgeschreven.' In haar hand flinkt het spuitje met blinkende naald. Zij prikt zijn slappen witten arm en gaat heen, heel stil, zoals zij gekomen was.

En nu..... langzaam als een waas begint er een etherische kalmte te zinken zacht over hem neer. Suizelend zomerzoelig hoort hij de stilte zingen in het grijze, golvend bewogen licht. En drijvend in wonderlijke lichtheid, sluit hij de oogen. Zoo ligt hij stil soezend, lichtjes nog wakend, doch vervlogen is zijn lijden, vervlogen zijn de zwarte gedachten van naderenden dood. En zalige gezondheid geniet hij sluimerend nog halfbewust.

Nu komen er mooie droomen aanzweven voor zijn oogen: in een eindelooze ruimte vol nevelschemerig zacht zonnelicht ziet hij zich zelve, dommelend in grooten vrede, eenzaam. En door het wijde rond zingen melodische klanken, als cellogemijmer melancolisch zoet,

zij zingen in goudlichte toonen en zinken weldadig in zijn rustende ziel. Dan voor hem, in het wazige licht waardoor de klanken zingen als zwevende stralen, ziet hij een jeugdig vrouwen-gelaat, lachend hem tegen, bleek met glanzend oogenblauw. Stil lachend zien zij elkander lang in de oogen: dan zwevend komt het bleeke gelaat langzaam nader, altijd klaarder uit het nevelige licht en kust zijn lachenden mond. Nu weer terugwijkend verdwijnt de verschijning in het eindlooze nevelruim en uitgeklonken heeft de mystische mijmerzang, duisternissen zijn er gezonken over het licht.

De zieke komt tot klaarder bewustzijn. ‘Wie was dat? waar zag ik haar nog meer? hij denkt het even, treurig om het schoone vizioen, dat weg is gevloeden in duisternis.

En weer zinkt hij weg in een nieuwen droom: hooge witte zalen, en lange breede gangen helder vol licht, glanzend vol goud langs de wanden. En door het fonkelende goudlicht der kandelaren woelen en wemelen vroolijke menschen in fantastische kleeding. Aanzitten ziet hij ze om de witte tafels, bedekt met stralend kristal, met wijnen rood en geel glimmend tegen het witte tafelkleed. Wandelen ziet hij ze met zorgeloos blijde gezichten door zalen en gangen en dansen in andere zalen op weelderige vioolmuziek, deinend boven de gonzende stemmen.

En plotseling in het gewoel ziet hij een meisje in wit met het bleeke gelaat van zoeven, hetzelfde gelaat met loshangend haar, dik-blond om de witte

schouders, de blauwe oogen. nat schitterend, lachend de roode kleine lippen. En dicht naast haar ziet hij zich zelve, den lach der liefde op zijn gezicht. Hij hoort haar stem klinken, ziet haar handen bewegen, ziet de haren glanzen in het licht, ziet ze schudden om haar blanken hals. Weer zien zij elkander in de oogen stil zwijgend in het voelen der jonge schoonheid. Zij zeggen elkander woorden, waarin verborgen schittert hun geluk. Zij wandelen samen door de vroolijke menschen, zij wandelen door zalen en gangen altijd samen, zij stijgen langs breede witte trappen naar andere zalen en gangen, altijd samen als waren ze alleen op de wereld.....

De droom is geweken, hij ontwaakt in de koude naaktheid zijner ziekenkamer. Wie het was? Zij was het, zijn goede geliefde uit gelukkige dagen, zij was hem verschenen in de schoonheid harer liefde, tot hem gekomen in zijn droevige eenzaamheid.

Een zwakke.

Stil drijvend in lichte contemplatie, zat de genezende op de witte ziekenkamer. Een klein zwak lichtje, soezend in de schemering, stond voor hem op een tafeltje met wit kleed. Donkere winter dagen had hij daar gelegen in koortsen jagende angsten en droeve somberheid. Toen was er kalmte gekomen, en zachtheid in ruimen sluimervrede, de ziekte had zijn ziel gezuiverd en gemaakt tot een blanke effenheid. En nu altoos zwevend in een koelte zoo helder, leefde hij eenzaam, de man in het stille wit, de zwakke, angstig verborgen voor het harde leven daar buiten.

Als uit de verte kwamen nog wel oude herinneringen tot hem. Zij kwamen stoorend als spoken, doch hij zag ze als doode. 't Waren momenten uit den grooten brand zijner liefde, die doorwoeld had de donkere dagen en nachten van zijn vroeger leven in de groote stad.

Toen had hij dat alles geschreven in ijlende passie en in hoog bruisende klanken zijn jeugdig leven op-

gezongen voor de mensen. Maar dat alles was doodgegaan in de folteringen van zijn lichaam en nu wilde hij niets meer schrijven, hij voelde geen liefde in zachte melodieën uit te neurieën zijn witte vrede of in bleeke woorden te zeggen het stille zweven zijner ziel. Hij wilde geen leelijke mensen meer hooren, die uitspuwden dikke woorden over zijn onstoffelijk licht leven, en hem martelden door hun grof doen. Zoo was die kamer, wit zonder kleuren, hem geworden als een nieuw lichaam om zijn lichaam, ter bescherming tegen de banale menschenwereld, die hij daar buiten wist.

De stille genezende zat bij zijn lampje, turend in het donker, tevreden over zijn zwak leventje, dat klein was bij het soezend lampje, doch mooi bloeide als een bloem onaangeraakt in de donkere schaduw van het woud.

Plotseling, als lichtkleurend de stilte, hoorde hij verre orgeltoonon, lange sleepende klanken aankomend door de holte der gangen van het ziekenhuis. Dan vrouwenstemmen die opgingen uit het orgelspel, en hoog bleven zweven in zalige vroomheidsvreugde. Ruischend in de wazige gewaden van het orgelgeluid, hoorde hij ze aankomen door de stille ruimten. Aandachtig luisterde hij naar het verre gezang, dat was de zingende harmonie zijner ziel.

En henen glijdend op het hooge zangdeinen, sluimerde hij weg als in een etherische ruimte.....

Toen de muziek uitging in donker, ontwaakte hij.

't Was Kerstmis en er was feest in het ziekenhuis voor de kleine kinderen, die geschenken kregen van den Kerstboom. Hij dacht aan de zuivere vreugde der zwakke kleintjes en aan de zusters, zooals zij gezongen zouden hebben in kalme ontroering, hij zag al hun blauwe oogen diep open in de blanke gezichten, hij zag hunne reine vormen tenger opgaand in de blauwe japonnen en allen stonden zij te samen. En er kwam een stil verlangen in hem om te gaan zien. Zachtjes, langzaam stond hij op en ging naar de deur, hij maakte geen geluid, hij was bang te gaan uit zijn kamer. Toen hoorde hij een heel klein stemmetje zingen alleen, een geluidje eenzaam in de wijde donkerheid als van een vogeltje zingend bij avond in het onbewogen hout. Hij begon te sidderen, het geluidje trilde door zijn fijne zwakheid, maar nu ging hij verder het zilverglimmend gezang tegemoet, dat aanzweefde door den grooten donkeren gang. Zoo kwam hij in de feestzaal, zwarte menschen zaten en stonden in zwarte opeenstapeling, groote heeren en dames uit de stad gekomen naar het Kerstfeest in het ziekenhuis. Hij schrok en duizelde in een hevige angst, hij wilde wegloopen voor al die menschen, die hij zoo lang niet meer had gezien, maar hij kon niet loopen, hij sloot de oogen en liet zich geworden in hevig lijden. Langzaam kwam er weer bedaren als zinkende nevelen van stilte over hem en gedwee liet hij zich opvoeren in de ijle blauwheid, waarin sidderde het glimmend gezang. En nu zag hij het meisje dat zong; zwakjes stond het bij den hoogen

lichtboom, de oogjes donker klein onder het goudblonde haar, de handjes frommelend zacht in het witte schortje, dat neerhing langs het dunne lijf. Hij zag haar staan alleen en er kwam over hem een groote liefde voor het wichtje, dat mooi was als zijn eigen ik.

Schitterend wit stonden om den boom kleine ledikantjes en in het wit lagen onnoozele kinderkopjes, bleeke ziekengezichtjes met zalige groote glansoogen. Tusschen al het blakende wit stonden de blauwe zusters en verhaalden met lieve lachstemmetjes den kleinen het zoete wonderverhaal van het Christuskind, dat hun gebracht had het speelgoed en de mooie sterlichtjes, die er straalden in den grooten boom. Dan zongen de zusters weer in koor, staande te samen om het orgel, al de witte zingende hoofden omhoog in vrome vreugde. En omhoog ging hun gezang als een licht, zwevend boven de donkere golving van het orgel. 't Was als openbaarde zich een hoog mysterie in orgel en gezang, hij werd bang in zijn zwakke ziel en half onbewust sloop hij weg, ver weg van de ontroerende geluiden. De stille vluchtte snel terug in zijne eenzaamheid, waar hem zachtjes bleef omfladderen als een vage blankheid het hooge mysterie, dat uitgeschenen had uit de blauwe zusteroogen en uit hun blauwvlammend gezang van dien Nacht.

Ontwaken.

Bij een stillen waterplas glurend purper in late voorjaarszon, zat zij in mijmering. Van uit den jong groenen lommer eener linde stond haar blik over het water, waar twee witte eenden zwommen, glanslijvend breed uit het glimmend purper. En voor haar wijd een weiland vol zon met even wat boomen, nog bladerloos ijl tegen het luchtblauw.

De tengere handen stil neer op haar schoot, zat Ida in den bleeken weerschijn van het lichte groen. En de eenden dreven met breede lijnen door den stillen waterglans. En haar oogen droomden zich blind in den zacht bewogen gloed, tuurden over de witte waterlijn van een sloot, weg naar de verre donkere boomen.

In wintertijd had zij een liefde gevonden. Vol teedere tevredenheid had zij geleefd de dagen van haar eerste geluk, een eenzame in haar zaligheid. Maar toen langzaam was het dof geworden en nevel was er gekomen, zachtjes nevel, eentonig stil en uitdoovend het lichte

gevoel. En zij bleef treuren om het schoone dat onder was gegaan in het droeve grijs.

Soms had ze nog wel stil voor zich wonderlijk zoete aandoeningen, als zij Willem's gestalte zag naderen uit de verte of zijn woorden langzaam hoorde vallen in de stilte om hen rond. Maar zij wist 't, geluk zou zijn herinnering, want het teeder-ijle, het zwevende was vervlogen, en gebleven slechts het gevoel van hen, die nog liefhebben uit herinnering als het hooge geluk weer terug is gezonken in de eentonige vlakheid van het gewone leven.

Snelle kievieten sneden wit met scherpe kreten de lucht, in het weiland, in het rosse zonnegroen riepen wulpen zoete roepgeluiden, als zuchten opgaand uit eindeloos verlangen. Ida luisterde naar den zuiveren liefdeklank. Het kopje omhoog uit het gras zag zij ze zitten in goudgeglinster en in haar donkere oogen kwamen droeve dromen, zij zat in stille weemoed verloren.....

'Dag Ida' zei Willem plotseling, uitbrekend uit het lentegroen van het boschje achter haar.

Zij voelde pijn, zij schrok, hij had haar mooie droefheid verscheurd door zijn harde stem. 't Scheen haar als was ze van haar gevallen gelijk een zachte sluier en lijdend zag ze weer het naakte leven.

Reeds vroeger had zij hem geklaagd over het ver bleeken van haar eenmaal zoo klaar gevoel en hij had trachten te troosten door het uitzicht op het naderend huwelijk. In het enge samenleven, en de intimiteit van

hun huis zou het oude gevoel weer opspruiten en bloeien in verborgenheid.

Er was feest bij Ida's moeder. Een zacht-witte tafel stond beschenen door tulle-omhangen lichten te midden der schemerige donkerte van de kamer. Groote witte bloemen stonden op in vazen en fluweel-roode bloemen hingen neer tusschen het matzilveren vaatwerk. De menschen zaten rondom in halftoon van licht; helder klonken de stemmen en gelach klonk er op uit de jonge gezichten. Maar Ida zat stil: blank rees haar hals op uit de mollige witheid van haar japon en hoog droeg zij haar hoofd, roerloos stond het witte gelaat, onverschillig in al de vroolijkheid om haar rond.

Later ging men wandelen door het park: schemerlichte voorjaarsavond, walmend een zoete geurige lucht. En Ida wandelde met Willem langs groote bloemperken, over slingerende paden. Donker glommen de bloemkleuren in 't waaslicht der opkomende maan, melancolisch-zwaar stegen de geuren op in warme nacht. En Ida staarde in de bloemen en langzaam ging ze weg in drijvende melancoliën, Willem vergetend die teedere woorden zei voor zich uit in de donkerheid.....

Den volgenden dag zaten Ida en Willem aan het zeestrand in een eindeloos blauwen morgen, hoog opgaand over de zee. Wegdeinend liep de strandlijn in grooten gelen boog langs het waterblauw. Als wit vuur vlamde de zon langs de stijgende strandgolven, weg in 't waas van de verte. Pinken stonden klein en

stil als zwevend gehangen, een donker lijntje recht op in de blauwe eenheid van lucht en zee. En fel rood als bloemen in de zon, eenzame visschers in roode boezeroenen op het strand of zwemmend op de brekende golven.

Ida stond in sidderende aandoening voor de oneindige blauwheid en nu...., hoog ging ze weer op het blauwende golfgewiegel van haar eerste liefde vol licht en zaligheid. En op eens, Willem stil naderend als bewoog ze in een droom zei ze zachtjes aan zijn mond: 'nu voel ik het weer zoals voor het eerst' en dan zweeg ze en sloot de oogen, zich wiegend op den ruischenden gang van de wateren. En na een stilte, met zoeten weemoed in haar stem: 'maar ik weet dat het niet zal duren, dat straks mijn geluk weer verloren zal gaan in het leven.....'

De laatste dag.

Op vroegen morgen was het in de lente, de zon straalde witten glans over den dauw in het gras, de leeuwerik zong lang slierende gezangen over korenvelden, golvend onder zoele winden, zwermen van bijen gonsden over paarsche klaver en langs den slootkant tusschen opgeschoten gebloem stapte de blauwe reiger sierlijk op zijn slanke beenen, een wandelaar sereen in zelfbewuste schoonheid.

Langs de zachte zandwegen wandelde hij samen met zijn verloofde in den bloei van boomen en planten, door het vroolijke zingen der vogelen en overal rond was het zilveren blinken der morgenzon in het natte groen. Doch zij voelden niet de vreugde die was over de landen, hun liefde was niet meer in den frisschen morgen der lente, droefheid was gekomen in hun gemoed.

Zij was een blank meisje met kleine handjes, die zij langzaam bewoog, met blond haar dat glad lijnde langs het smalle fijne gezicht. Zij was heel slank en teer, een streepje maar zooals zij naast hem liep met

kleine pasjes. Vroeger had haar liefde geleefd in vreugde. Rein was zij als een zonnestraal, die door groenen lommer uitgaat over het klare water van een vijver. Doch zij had den lichten schat niet kunnen bewaren, troebele wijfeling was er gekomen, raadselachtige angst om zich te geven was al dichter opgetrokken als kille nevel en uitgedoofd was de klaarheid van haar liefde.

Zwijgend liepen zij langs blauwe boomstammen door schaduw en zonneshijn. In de stilte van den eenzamen weg ruischte haar japon, hommels gonsden voorbij, en vogels vlogen op uit het gras met kleurige flikkering van vleugelen. Met een zucht ging zij plotseling zitten tegen den stam van een grooten beuk, waar vele boomen stonden en er schaduw was onder de takken, die vol teer gebogen twijgjes diep neerhingen over den weg. Daar zat zij voor hem tegen den boomstam; groene schaduwkringetjes speelden heen en weer op het witte kleed. Stil lagen de handjes bleek-groen beschenen op haar schoot; het hoofd licht naar voren gebogen, zat zij turende op den grond. Vochtig geworden van den natten morgen hingen kleine haarlokjes treurig langs haar gelaat.

Toen schalde in den boom boven haar een vroolijke vinkenslag, luid in de blauwe lucht. Half onbewust hief hij zijn hand omhoog en jaagde den vogel weg, die stoorde in hun dof verdriet.

‘Weet je nog wel,’ zei hij dan en ging naast haar zitten, ‘dat we verleden voorjaar ook hier zaten’. Zij

wist het wel. Toen was het avond, blauwe schemering zweefde in het groen, bladstil stonden de kronen der boomen hoog in de donker blauwe lucht....

‘En er kwam in mij een precieuze verteederding voor het stille kind, dat voor mij zat, zwijgend ging ik op korten afstand staan, om te zien het schemer-fijne figuurtje, het blonde hoofd met zacht profiel. Dan ging ik naast je zitten en wij lang samen zaten en fluisterden stil uit angst om te breken de stilte. En toen kwam een zwarte lijster tot heel dicht naast ons, huppelende over den weg, en zij keek met blinkend oog naar ons, dan vloog zij hoog in den top van een struik dichtbij en zong in zuiveren klank als van een viool.

Wij voelden ons geluk in harmonie met den avond, wij wisten ons in eenvoud zoo rein als de vogelen en de planten rondom, er was geen onrust, geen denken aan kleine beslommering, ver weg waren we van wat de menschen deden in steden en dorpen.....’

Hij had aldoor stil voor zich uitgesproken en keek haar nu aan: haar hoofd had zij hem toegewend op uitgerekten hals, tranen gleden over hare wangen en eene hand lichtjes opgeheven hield zij voor haar uit als in angst dat haar droom zou uit zijn als hij zweeg. En zij staaarde hem in 't gelaat, begeerig het oude geluk weer op te drinken zooals het druppelde in de wel bekende klanken zijner stem, Herinnering vulde haar gemoed met zachte stroomingen als van muziek en 't was haar of voelde ze weer het milde opborrelen van haar verloren liefde. Zij antwoordde niets, maar tot

hem overbuigend, zoende ze den mond, die zoo zoete weelde had gesproken. Dan legde zij het hoofd tegen zijn schouder en sloot de oogen als wilde ze insluimeren in het heldere verleden.

Toen hij haar zoo bewogen had zien kijken in een houding van fijne teederheid, had hij een oogenblik weer hoop gehad; doch het samen-zijn der laatste tijden had hem gezegd dat hoop ijdel was, want telkens na een korte opflikkering van liefde, had hij haar weer zien terugzinken in monotone gevoelloosheid, haar al verder van zich voelen heengaan. En zwijgend, keerde ook hij terug naar zijne herinneringen, die gevolgd waren op dezen stillen voorjaarsavond. Hij dacht weer aan de lange rij van zonnige namiddagen, als hij haar 's zondags kwam opzoeken, hij zag zich weer samen met haar terugwandelen langs het oude grachtje van de stad, waar zij hem kwam afhalen van den trein. Diep fluweel-groen glom het water der gracht tusschen de bemoste muurtjes in den schaduw der lindeboomen. Er langs in zonneschijn vol gonzende vliegen stonden de roode gevels met kleine vensterruiten waarachter mutsen van dienstmeisjes of gele gezichten van oude burgervrouwtjes met gouden haartooi ophelderden in de luwe donkerheid der kamers. En op straat stonden mannen te rooken in hemdsmouwen, die blauwwit blonken in de schaduw der boomen. In dit vreedzame eenvoudsleven bloeide vrij de vreugde van hun weerzien en dan zag hij met innig genot hoe zij naast hem liep, licht met de kleine voetjes trippelende over

de straatsteentjes, waartusschen het mos groene lijnen trok. En als zij buiten kwamen, ontmoetten zij op den langen landweg groote huifkarren van boeren, die naar de stad reden. De witte huiven fonkelden in de middagzon en er onder zaten vrouwen met breed gewiekte boerenmutsen, die wiegelden op en neer op den loggen draf van het paard, en vrouwen in bonte borstdoeken die gloeiden onder het zondoorschenen linnen der huiven. En door de wijde stilte van Zondagzon hoorde hij weer de klokken kalm luiden voor de vespers in de kleine kerk, die stond achter een korenveld vol krekkelgezang, en vol gloed zag hij de goudgele strook van het rijpe koren opvlammen tegen het diepe blauw der lucht. Dan zochten zij koelte in de intieme laantjes van het bosch, dat dicht bij haar huis was, waar in den lommer der beuken hun blijheid ongestoord kon spelen haar helder spel, terwijl kapellen voorbij fladderden met fluweel rood glanzen van vleugelen en blauwe houtduiven dicht naast hen roekoekoeden in het donker der takken.

‘Waraan dacht je?’ vroeg zij eindelijk heel zacht.

‘Ik dacht nog terug aan dien tijd, toen onze verhouding zoo mooi was.’

‘Daar moest ik ook al door aan denken, er is zoo veel moois geweest. Zou het mogelijk zijn, dat het nog weer eens zoo werd als toen?’

Hij zweeg. Vroeger had ook hij zich laten drijven in de hoop dat haar liefde zou terugkeeren, doch nu voelde hij de naderende scheiding aankomen als een onafwendbaar noodlot.

En zij zaten zwijgend in de schallende liedjes der vogelen en rondom hen was het blauwe dauwnatte glanzen van den lentemorgen....

Dien middag zaten zij lang samen op haar kamer. In het groote huis sliep de warme stilte ongestoord. Het gordijn van haar raam was neergelaten, op het rood fluweelen tafelkleed lag een smal strookje zon, hevig gloeiend in de lommerige koelte der kamer.

In de zware middagrust drukte haar het lijden nog heviger. Nu had zij geen verlangen meer naar het licht-blanke dat in het verleden lag. Wel kwam herinnering weer terug te midden van al de oude lieve dingen, die hier samen met hen hadden gewoond en meegeleefd de groote ontroeringen van geluk op avonden van intiemen lampenschijn. Doch gevoelloos tuurde zij in het verleden naar dien lichten stoet van herinneringen, zooals het droomend oog in koele verblinding nastaat een vlucht van vogelen die zilervleugelend wegvliedt in zonnige verte. En weerstandsloos liet zij zich glijden in haar verdriet.

In de doffe stilte had hij in volle naaktheid gevoeld dat het einde gekomen was en het nu voor 't laatst zou zijn, dat hij hier met haar samen was, doch hij aarzelde om zijn gevoel luid-op te zeggen in de drukkende stilte. Hij keek al de dingen aan, die er stonden en lagen op de gewone plaatsen, als wilde hij in zijn geheugen trouw opnemen de kamer, waar hij opgestapeld had de kostbare schatten van liefde, die hij moest achterlaten.

Zij spraken nog slechts weinig en benauwend rekte zich de stilte al langer, toen hij opeens, als om zich los te maken van een engen droom, naar het raam ging en het breed open maakte. Voor hem lag de tuin in blakende zon. Vliegen gonsden door de warmte; de tuinman, grijs van het stof, harkte de paden met eentonig gekras, een kip pikte de roode aardbeien op, die blonken in het groen, en van de bloeiende vruchtboomen sneeuwden de witte blaadjes zacht neder over het grasperk. Hem trof de eenvoud dezer dingen uit het leven van alle dagen en zich omwendend tot haar zei hij luid, als was het iets even eenvoudigs:

‘Het zal wel niet lang meer duren, dat wij nog samen zijn’.

Dat was een scheur die openging in volle bloeding, bleek in de helderheid van den ingevallen dag staarde zij hem aan.

‘Zeg het niet zoo hard!’ zei ze heel zacht en smeekend en verborg het gezicht in haar handen....

's Avonds, voor hij zou vertrekken, stonden zij samen in den tuin. Rondom bloeiden en geurden talloze planten onbewogen in de stille schemering. Roode rozen hingen gloeiend neder uit slanke boompjes, ragrankende erwten blonken vol witte bloempjes, als was er neergevallen om te slapen een vlucht van kapellen, een vlierstruik spreidde zoete lucht in de avondluwte, als vlakke reukschaaltjes stonden de bloesems wit uitgestald op de neergebogen takken. Achter

den tuin, tegen een helling lag een strook koolzaad in gelen bloei, die schitterend lichtte in de rust van den avond, en op een grasveldje er naast hief een koe haar breed gehoornd hoofd omhoog tegen de lucht.

De avond had verzachting gebracht in het leed, weemoed was gekomen in hun gemoed. Zij voelden, dat zijn vertrek zou zijn als een einde en zoo was er veel goedheid in hun verdriet.

Hij sprak haar van al het mooie dat zij hem had gegeven in eenvoud van liefde. Soms blonk in zijn fluisteren de troost dat misschien eenmaal toch weer haar oude liefde zou gaan leven zoo van zelf, zonder dat zij wist hoe het kwam. Zij zag hem aan met angstige oogen, zij vond hem heel mooi zooals hij nu sprak, voor haar staande in vertrouwen spreidende kalmte, maar durfde hem niet zeggen van haar opstrevende aandoening. Deze droom zou weer sterven met de zachte stemming van den avond en gevoelloosheid zou haar weer overvallen als zij hem in het volle daglicht zag in zijn dagelijksch doen, samen etende of pratende met andere menschen. Toch reikte zij hem de hand, in dankbaarheid voor het goede dat hij haar zeide, toen er een avondvlinder gonzend en brommend heel dicht om hen rond vloog, zoekende de witte kelken der bloemen die naast hen stonden. Zij schrok er van, als was het een slecht teeken en leidde haar verloofde naar het einde van den tuin waar het koolveld bloeide in gelen gloed.

Maar de stemming was gebroken, het was geweest

als een ontwaken, nog een poosje stonden zij zwijgend dicht samen in de vrees voor de genaderde scheiding.

Toen hij eindelijk heen ging, begeleidde zij hem tot aan den straatweg, Het schein reeds nacht geworden onder de hooge boomen wier stammen dicht naast elkander zwaar pilaarden in de donkerheid langs den weg en bang voor het drukkende donker, keerde zij terug, al door herlevend het oogenblik dat hij heen was gegaan, hoe hij haar had aangezien, hoe zij zijn bekenden stap al verder hoorde klinken op den weg, dan niets meer....

Langs de buigende tuinpaden, door het kleurengeschemer der bloemen ging het tengere meisje langzaam terug naar het blinkwitte huis, waar alles stil was.

Kevelaer.

Eenzaam door den avond ging een groot mager man over de heide. 't Was winter en wijd over de heide lag de sneeuw, schemerend glad in het avondlicht. Dampig grijs hingen de lage luchten, doch in het westen gluurde koud een gele wolkenlaag langs den horizon, een somber licht in de grijswitte eenzaamheid van hemel en heide. Een scherpe wind joeg ritselend den sneeuw door de stilte en dof door den sneeuw stapte de groote man met langzame trage schreden voort, telkens zakkend in de knieën, als een man, die moede is van een langen weg.

Het was in het land van Kleef, nog in de oude tijden, in zware tijden van oorlog en ellende. En de man was een marskramer, hij heette Hendrik, een eenvoudig, geloovig man. Hij kwam van het dorp Kevelaer en ging huiswaarts naar het stadje Gelderen. Daar woonde hij dichtbij.

Maar langzaam dichter en dichter donkerde de avond

om den stappenden man. De rossige brandlijn daar wijd was bijna uitgedoofd, enkel een kleine ronde plek schemerde nog als een stille lamp door het dampige ruim. Toen kwam de man aan een kruisweg, daar alleen een schrale lindeboom stond en er onder een hagekruis van groen verweerd hout met een mager stijf beeld van Christus den Lijder: die hing daar half ingesneeuwd op de verlaten winterheide en boven zijn hoofd door de takken van den boom stroomden droef de donkere kille winden. Voor het kruis bleef de man staan en zijn mars neerzettend, knielde hij en bad opdat de vrede mocht terugkeeren in het land. De handen gestut op zijn stok en het hoofd rustend op de handen, bad hij, niet rondziend, niet bewegend, stil murmelend in de weemoedige winden, - eenzaam een donker menschje op het groote witte schemerland. Toen op eens klonk er een wondergoede zachte stem, een hooge stem komend van boven als uit het windsuizen in de takken, zeggend de eenvoudige woorden: 'Bouw mij aan dit oord een kapelletje'. De man schrok, hij sprong op en keek rond naar boom en kruis. Maar geen mensch was er op de wijde heide, het kruis stond naakt en de boom stond naakt en kaal in het weifelend grijze licht. Weer knielde hij neer, het hoofd omhoog naar het besneeuwde Christusbeeld. Opnieuw streken de weemoedige winden door het nevelig kaal geboomt. Hij bad.... en weer kwamen de wonderlijke woorden, hoog gesproken in de winden, die door de takken

gingen. Nu schrok hij nog meer, bevend stond hij op, nam zijn mars op den rug en hijgend slofte hij voort door de sneeuw. Voor zijn oogen begon het woelig te worden in de wijde sneeuwlanden, angstvisioenen van menschen en dieren doken op in de stille grijsheid, joegen rond aan hem voorbij met geheimzinnige kleine geluiden. 't Waren booze menschen met donkere gezichten, dieren met leelijke koppen. Dan weer werd het akelig licht, een vaal wemelend damplicht met witte bliksemlichten er door, dan weer kwamen witte gestalten, langzaam zwevende wezens met sleepende gewaden. En de man dacht aan dwaalgeesten, verdoemd tot dwalen, totdat er gebouwd was het kappelletje ter ruste en verlossing van arme vagevuur-zielen, tot uitboeting van groote misdrijven in den oorlog gepleegd.

Maar groot gebogen, neerziend op zijn voeten, ging hij langzaam verder, murmelend gebeden voor de rust der zielen van in den oorlog gesneuvelden. Op eens hoorde hij klokkeluiden, 't was de klok van Gelderen die het Angelus luidde. Streelende zacht, als van heel verre hoorde hij de slagen tot hem komend door de mistige luchten. Verdwenen waren de angstvizioenen en 't was als een zacht blauw licht, dat open ging voor zijn donkere angstige ziel, die zoete klank, die tingelend rondging over de landen, vreedzaam door de geluidlooze eenzaamheid. Hij bleef staan en zijn pet in de handen, en de handen stuttend op zijn stok, bad hij half luide met gesloten oogen driemaal het ave, zooals het luidden de zingende slagen. Dan liep hij voort

door de stilte, ritselend joeg de sneeuw hem voorbij, dof klonken zijn stappen in het sneeuwstuiven en de stilte scheen nog grooter, nog wijder geworden nu niet meer luidden de slagen door de lucht. Doch eindelijk stonden voor hem de donkere vormen van huizen, dat was het plaatsje dicht bij Gelderen, waar hij woonde. En een lichte blijheid klaarde er op in zijn beangstigd gemoed, toen hij binnentrad in den vrede van zijn huiskamertje. Een laag vertrek met gele kalkwanden en donker bruine ruwe meubelen. Er brandde een zwak vladdervuurtje op den haard, omhangen met een donkerrood gordijn. In een hoek, bij een flauw lampenpitje zat Mechel, Hendrik's vrouw te spinnen, een bleek kopje was het, met donkere gladde haren plat langs de slapen. Trouw en kalm glansden de grijze oogen, de kleine witte handen bewogen vlug in de donzige wol, vreedzaam snorde het groote wiel in de stilte van het kamertje.

Hendrik zei goeden avond met een vreemde stem en ging zitten aan de ruwe tafel, half in donker.

‘Wat is er gebeurd?’ zei Mechel, opstaand om het eten te nemen van den haard.

‘Ik kom van Kevelaar over de heide, een verre weg door de sneeuw, en ik ben moede,’ en dan zeide hij niets meer.

Zwijgend hem aanziend met haar vertrouwelijke kinderoogen, zat Mechel weer te spinnen bij het lampje, terwijl haar man langzaam at aan de flauw verlichte tafel. Zijn arm ging bevend op en neer, het

lange blonde hoofdhaar lag war en wild om zijn kop, uit het magere gelaat keken groot de blauwe oogen, flikkerend soms in het donker, als bij herinnering aan groote dingen. Zacht als een tor gonsde het spinrad, het kleine vuurtje glom nu goudig in het diepe donker van den haard. In het licht der kleine lamp stond helder het witte vrouwenkopje, even gebogen over het werk, maar de oogen opgeslagen naar haar man, den donkeren man met woest kop, aan de donkere tafel. Dan zoetjes in de stilte, begon Mechel te zingen langzaam luider, met lichte cadenz, een liedje van Kerstmis, als wilde zij verdrijven het sombere leed, dat er lag over het gelaat van haar man. Zij wist, dat hij het gaarne hoorde het liedje van de ster, die verschenen was aan de koningen in het verre land, en van het wondere licht, dat er geschenen had voor de herders in den eenzamen nacht. Bij het suizende wiel klonk vol liefde en zachtheid haar vrome sopraan. En 't was als een lichtblauwe zang, die zwevend kwam van den hemel, op nieuw te verkondigen het mysterie der liefde op aarde. Mechel keek met klaren blik naar haar man, om te zien ophelderden den gewonen glimlach het lijdende gelaat. Hij at niet meer, maar somber en droevig bleef zijn oog. Toen op eens stond hij op, kwam naast Mechel zitten op een zwaren stoel en zag haar aan zoo vreemd geheimzinnig dat Mechel's hand roerloos bleef staan, het wiel plotseling stilstond, haar mond licht open bleef in ingehouden ademing.

Zoo zaten zij zwijgend een oogenblik tegen elkander. En zij hoorden de stilte in het schemerbruine kamertje. En dan verhaalde de man het wonder-gebeurde aan het eenzame kruis, hij sprak zonder handbeweging, haar aanziend aanhoudend en vast, en hij sprak fluisterzacht met een stem, die beefde in de stilte. Mechel luisterde, als van zelf daalde haar hand op zijn schouder en zij vroeg niets, boog slechts naar hem over, hem aanziend van onder op in zijn diepe oogen, toen hij sprak van de geheimzinnige woorden, ten tweede male gehoord, en van de groote misdaden in den oorlog gepleegd.

En Hendrik trok weer uit om zijn koopwaar rond te venten door het land van Kleef: zoo kwam hij weer denzelfden weg over de heide van Kevelaer. Maar nu stond hoog de zon in het volle blauw, wijd glansden en schitterden goudig en wit de sneeuwlanden rond tot aan het welvende blauw. En geen wind bewoog de lucht. Van verre reeds zag hij het kruis en de kale boom op de groote gloedlichte vlakte. Ingetogen in vrome vrees kwam hij nader, plaatste zijn korf op den grond en, het hoofd omhoog tot het kruis, met vertrouwend kalm oog, bad hij zijn eenvoudig Onze Vader weer en weer, luide in de witte eenzaamheid. En ook nu klonk liefelijk metzacht geluid, dezelfde geheimzinnige stem, zeggend dezelfde eenvoudige woorden. Hendrik stond op, hij zoude het bouwen, het kleine kapelletje op de heide, dat was des hemels woord, hij voelde het in zijn vrome ziel. En opgetogen in stille

vreugde ging hij huiswaarts door de zuivere klaarheid van sneeuw en lucht en zon. En licht met jeugdige kracht ging hij voort met groote schreden over de vlakke, niet voelend de drukkende last zijner mars. In sidderende vreugde verhaalde hij Mechel het nieuwe wonder. Mechel glimlachte en in haar stille kinderoogen glinsterde schoone liefde, toen zij luisterde met innig geloof.

Zij hadden echter geen geld, maar zij zouden werken en sparen elken dag een paar stuivers. Onvermoeid trok Hendrik nu rond door het land, het spinnewiel snorde onophoudelijk van den morgen tot den avond. 's Avonds laat nog, als er menschen voorbij gingen aan hun huisje bromde het wiel in de stilte van den nacht, door de scheuren der luiken zagen zij het bleeke vrouwenhoofdje gebogen bij een kleine lamp, haar witte vingers vlug bewegend om het kuivende spinrok.

Zoo kwam het voorjaar in het land. Luwe blauwe luchten dreven er rond over de groenende velden, en hingen over de fluweelbruine dichtheid der boomtakken, zwaar van het zwellende leven. En in het lichtbonte wolkenspel zong de leeuwerik zijn sprankelende trillers, uitjubelend de blijdschap der nieuwe levenswarmte.

Maar nog altijd joeg de oorlog rond over de landen, verwoestte het jonge groen der velden, verdonkerde de lentevreugde in het hart der menschen.

't Was op een avond, die vreedzaam kwam in grijze tinten over de huisjes en boomen van Hendrik's dorp.

Mechel stond breiend in het kleine deurraam, een donkere lijst om haar bevallig figuurtje: zij stond daar uitkijkend naar Hendrik, die terug zou keeren na een langen tocht van drie dagen. Toen zag zij opkomend uit het grijs geschemer twee ruiters, de paarden langzaam log stappend in den stoffenden zandweg die uit het veld het dorpje binnenkwam. Dan zag ze hun helmen en hun sporen glinsteren in het grijs en hoorde zij het rinkelen van hun wapens in de stilte. En 't werd haar angstig, toen zij naderden, die hooge menschen te paard. Toen zij haar zagen, hielden ze stil voor het kleine huisje en moede hingen de koppen der paarden omlaag.

‘Vrouwtje, sprak de eene, wij zijn vermoeid van de reis en hebben grooten honger, zouden we niet kunnen eten en slapen in uw huis? We hebben wel niet veel geld, maar als het niet genoeg is, ziehier een paar mooie plaatjes van de Maagd Maria’. En hij toonde haar twee eenvoudige prentjes, op hout geplakt, Maria met het kind, in een breed uitgespannen helder blauwen mantel en drijvend op witte wolken. En hij zeide haar dat zij kwamen uit de vesting Lietzelburg, waar zooveel wonderen gebeuren, dat het eene was voor hun overste in Kempen, het eind van hunnen tocht, dat zij het andere mocht hebben voor eten en een slaapstede. Mechel nam het prentje, bekeek het met stil verlangen, bekoord door het liefelijk gelaat der Madonna. Maar op eens dacht zij aan de drie stuivers, die zij moest sparen voor het kapelletje op de heide en droevig

gaf zij het plaatje terug, zeggend dat zij het niet kon doen. En verder door het stille avond-dorp trokken de hooge ruiters op hun langzame zware paarden; medelijdend en treurig om de schoone bonte plaat staarde Mechel hen na tusschen de donkere huisjes der dorpstraat.

Maar Hendrik kwam niet thuis dien avond en Mechel bleef alleen. En 's nachts had zij een wonderlijk visioen: in de donkere stilte van het kamertje was het licht geworden, glanzend geel gloedlicht, stralend zoo groot, zoo vol, dat er onder verdwenen als onder golven, telkens weer vergaande golven, de muren, de meubelen van het arme vertrek. En diep en klein midden in het opborrelende, wijd uitgolvende licht zag zij in een kleine steenen nis het blauwe prentje der Madonna, liefelijk zacht als een oneindige goedheid. Zij herkende hetzelfde prentje, dat haar de arme ruiters hadden aangeboden voor een nachtverblijf. Overeind zittend in haar slaapstede, de handen gevouwen op haar witte nachtjak, zat zij, de trouwe oogen ver loeren in het groote licht, roerloos, als bedwelmd, met een vaag voelen van smart, dat zij het prentje niet had gekocht. En toen het morgen werd en het zonnelicht in helle lijnen binnenstraalde door de scheuren der luiken, weende zij vol zoete droefheid. En zeggend het ave in zacht zuchten, het haar los om de tranende kinderoogen, zat zij in vrome mijmering over de schoonheid van het bleekgouden nachtgezicht. Dan ging zij om water te halen aan de bron, de

buurmensen zagen haar aan met verwonderde gezichten, zij begreep niet waarom, zij had toch niets verteld van het schoone visioen. En toen zij weker nog als vroeger in haar fijne bleekheid, de oogen neergeslagen, met langzame bewegingen terug ging naar haar woning, volgden haar de mensen in huis, vragend wat er gebeurd was in den nacht. Zij hadden een groot licht gezien op straat, uitslaande met machtige stralen door de luiken van haar venster, wijd door de duisternissen van den nacht. Mechel keek hen aan en de natte oogen vol verwondering stond zij nog zwijgend, en stil de handen, tusschen de verwonderde gezichten der vragende mensen, toen Hendrik juist terug kwam van zijn reis. Met een zwakken lach op het gelaat verhaalde zij dan de groote lichtverschijning van den nacht. En toen zij gesproken had, zeide Hendrik: ‘dan zult gij gaan naar Kempen en zoeken het prentje der twee arme soldaten, en gij zult niet terug keeren, voor dat gij het hebt gevonden.’

Toen de zomer kwam, stond er een nedrig kapelletje in de schaduw der linde, eenzaam op de warme heide vol bijengegons en diep in het donker der kleine nis lichtte het blauwe wonderprentje der Madonna tot troost der lijdende menschheid.

Droom.

In een groot bosch was ik alleen in den nacht. Daar stonden de zwarte boomen als droomen groot, opgestegen uit de donkere aarde. Breede takken hingen laag neder als donkere droefenis in den schemernacht. Grijs glimmende wegen kropen in het eindeloze henen tusschen de stammen, die stonden in zwijgende rechtheid. Ik ging geluidloos langs de grijze wegen, een wijde verlatenheid nevelde in het stille staan van het woud.

Er was in mij helder eens geboren een verlangen naar wondere ziele-oogen, die ik zou zien schijnen door de misten van het leven. En ik was uitgegaan al zoekende, in het stille bloeien der verbeelding. Ik was gegaan den langen dag een witten lente-weg, blijde in groote hoop. En het verlangen had uitgekeken aldoor. Doch ik was moede geworden en moedeloos was het verlangen gestorven in het vallende donker.

Nu doolde ik door de uitgehangen takken-treurnis

van het woud, waar eenzaam schemerde de nacht. Want voort toch dreef me het gestorven verlangen naar iets wat ik niet meer zocht. Toen zag ik een wakende vrouw zittende zacht in ruime golving van rokken. Haar naakte armen tot mij opgeheven, zeiden des lichaams witte lusten, in de donkere haren droomde de begeerte. Ik voelde ontbranden groote vlammen die mijn lichaam sloegen, ik voelde dat ik in de armen der zwijgende vrouw zou lijden den dood der schoone mijmerziel en dat verdonkeren zou de schoonheid van mijn gelaten treurend leven. En zooals fijntjes een klein vogelgeluidje klinkt in rustige middagkamer, klonk in mij een stemmetje dat iets zeide van hoogere liefde-landen en roerloos stond ik voor de lokkende bekoring. Dan bewoog zij even sidderend het lichaam en de donkere haren; de zachte plooiën vielen als dons van haar neder en in het zwakke licht blonk helder de witheid van haar weelde-lijnen. Feller nog sloegen de passievlammen, ik voelde vloeien mijn bloed naar de aarde. Maar ook luider klonk het op uit ongekende oorden het stemmetje, dat sprak van het land des stillen ziele-levens. En ik ging voorbij door de verlangenszwarte stilte.

De lange haren slingerden als kronkelende pijnen om haar lijf en in donkere droefenis gleed zij licht ruischend weg. Mijn hartstocht doofde uit in een waseming van weldadige koelte.

Fantasie.

Een eenzame man wandelde door het wijde land. Een herfstavond was het, blauw in het verre geboomte en groote lijnen van grijze wolken reikten langs de lucht, ver weg in het blauw van land en horizon, Als een donker eiland lagen de landen rond in de hooge eindeloosheid van grijs en blauw. Er bloeiden geen bloemen meer in het groene vlak en alle vogelen waren heengevlogen.

Door den avond, als een licht dat komt uit stille wolkenhoogten, trok een zilverwit water een streep van glans eenzaam naar donker-blauwe nevelen. Langs den oever stond bleek riet, zoo fijn in het aankomend geschemer, als in droomen ijle bloemplantjes staan op witten grond. En lispelstil bewogen nu en dan, stond het in dunne rij langs het waterlicht.

Hij was een zacht-droeve man, die geen andere menschen meer kende. Als een vreemde ging hij altoos zwijgend langs de menschen henen, ging hij eenzaam langs de wegen, als schuw voor hun gezichten

In zijn jonge tijden was er groote weelde geweest van bonte levenslust, van hartstocht in geweldige golving en van liefde in den schitterenden bloei der fantasieën.

Maar toen was in den gang der dagen plotseling uit nog donkere oorden van zijn ziel gekomen dreigend een groot lijden, als wolken komen, donkere en droeve, langzaam omhoog van verre achter het zon-lichte water van de zee. Toen was het stil en donker geworden en hij had gevoeld als een geheimzinnig ongeluk, een noodlot, dat hem zou doen sterven. Grijsze lusteloosheid had hem omneveld, al het bonte jonge leven hem leeg geschenen en makend valschen klank. Uitgedoofd in stroomende melancolieën was de fonkelende gloed der zinnen, alleen door een waas van droefheid even blinkend, bloemde soms nog in zijn eenzaamheid het gedroom eener reïne liefde. Daarvan was het langzaam lichter geworden en gevallen was van weemoed een zacht gesneeuw.

Langs het water wandelde de man door den avond. Hij luisterde naar het riet, wanneer het suizelende bewoog in lange zuchten als treurende herinneringen die uitgaan in wijde ziels-verlatenheid. Hij volgde met moede oogen de lichtende waterlijn - tot waar zij wegschemerde in wazig blauwe wolken en het witte licht weerspiegelde in hem als een mijmering waarin de gedachten gaan langzaam en vaag. En de man had vergeten het donkere avond-land, dat rondom lag, troosteloos wijd en hij had vergeten zijn leven, dat eenzaam was als een groote droefenis.

Doch de avond groeide al dichter, het donker fluweelde al zwaarder over de landen, in de verte verdwenen de eenzame boomen, die nevelvaag als etherische sieraden stonden in hooge buiging van takken tegen de lucht, alleen nog scheen het rustige waterlicht koel en wit tot in lokkende verte.

En nu kwam er een zwarte beweging in het effen schijnsel, gelijk een groote vogel met breeden vleugelslag laag strijkend over het water. Een bootje zwom aan, de riemen gingen telkens omhoog en doken weer zacht in het glanzende vlak. En de man stond stil en keek zooals het langzaam nader kwam geheimzinnig over het water, dat in witten gloed breeduit lijnde naar de oevers. Toen zag hij er in gezeten een vrouw in donker gewaad, dat los hing langs het dunne lijf. Door de blonde haren wemelde het waterlicht, in het gelaat vol rust blonken de oogen zacht, haar witte handen uitgestrekt hielden de riemen, en omneer van de armen hingen wijde mouwen, die zacht bewogen op en neer in de beweging van het roeien.

Langzaam gleed zij over de stille glanzen, haar lichaam bewegend in regelmatige buiging, die haar deed voelen, als was zij zonder gewicht zwemmende in de fonkelende klaarheid en in haar ziel zong de mijmering het liedje dat het water zong met fijne geluidjes om de boot. Toen zij dicht bij was gekomen, zag zij den man, die op den oever stond, hoog boven het schemerig-ijle riet, eenzaam tegen de rust der wijde grijze wolken. Zij liet de riemen zinken

in het water en al nader glijdende door het stille ruischen, dat de riemen deden in het water, keek zij den vreemden aan met langen blik. Het open gelaat dat haar aanzag uit weemoetsdroeve stilte trok haar met de geheime kracht, die in droefheid sluimert, als in een half ontloken bloem verborgen slaapt de geur. En onbewust deed zij het bootje drijven naar den wal, waar stond de donkere man.

Hem tegenzwevende zag hij haar naderen als een verschijning, die opstijgt in herinnering aan lang gevloeden liefde. Diep vóór hem zat zij zwijgend te kijken met oogen die zeiden onzegbare dingen van teere sympathieën. In de blonde haren was de schijn van het water een bleeke aureool om het stille hoofd. En om haar rond stonden de witte hooge riethalmen in onbewogen rust. Onbewust in een zoete neiging, stak hij zijn hand haar tegen, zij stond op uit de zwarte diepte van de boot en kwam tot hem, nog altijd in zijn oogen kijkend en sprak dan fijne woordjes van meegevoel in droefenis, die als een wonderlijke zachtheid klonken in zijn ziel, nog leeg van lange eenzaamheid.

Verwondering welde in hem op en bang nog van het groote gebeurde, zeide hij haar zijn geluk in gefluister van woorden die hij voorheen niet kende .....

De nacht was gekomen, de verte in het donker weggezonden, als groote nevelen stonden donkere wolken melancholisch in de donkere lucht. Alle licht

was uitgedoofd en er was geen glans meer over het water, nog suizelde even soms het riet, dat vaag als schaduwttjes stond in het grauwe geschemer. Samen gingen zij in gelijke beweging der voeten, licht als zwevend zonder geluiden. Zij voelden harmonisch zich samen in een ruimen zachten vrede. En hun liefde rees als reine schittering na langen weemoedsdroom en zij begon zich uit te weven als een fijn glanzend melodieëndraadje, dat zweven gaat uit goud-verlichte venster door warme zomernacht. Zij voelden in het zwijgen het lichte draadje groeien al breeder tot een stralend weefsel dat hun beiden vereende in warme innigheid. En het was alsof hun geluk hen lichtte door de donkere vlakke. Maar ook door holle wegen ging hun weg, waar zware stammen stonden zonder takken, met bloote kronkelwortels staande op den grond; en in het donker schenen zij gedochten van lage leelijkheid, uit lichaamsdrift geboren. Dan kwam er enge angst in hunne ziel en zagen ze naderende lusten als schimmen opdoemen uit het troebele donker, het groote geluk verduisterde maar toch bleef zacht zingen het fijne melodiënweefsel, zoo zacht en zoo droef als in den avond het geroep van een arm vogeltje, doodsbang voor onheil dat naderend is.

Eindelijk aan het eind van een smal pad stond voor hen een huis, zwart was het in den nacht, verscholen in laag hout, dat opstond rondom met spichtige rechte takken tegen de grauwe lucht. Het was zijn woning. Daar was een groote kamer, waar brandden zachte lam-

pen, zij stonden als bloemen groot in droomen, te bloeien in blanke omhulsels. Een ruigzwart kleed dekte den vloer met fluweelen donker. Langs de wanden was stille kleur van groen, dat nevelde in diepen toon. Er was een donkere haard, waar vlamde blauwe glans van vlammen, heel even maar bewogen in het rustig stille-staan der dingen; daar zat hij lange uren in den avond te staren in het vuur, als door het droomgewiegel zijner ziel zacht gonzen ging de lange lange stilte.

Zij waren getreden uit den nacht in den zachten lampenschijn der kamer, in de groote innigheid van het wazig-diepe zwart en groen. Smettelooze reinheid geurde rond en rust was er in al wat lijnde door de schemerende kleuren. Als de zachte stemming van een water, klaar staande in den avond tusschen hoog geschoten gras daalde de kamerstille in hun gemoed. En zij stonden in een lang zwijgen elkander te zien in de schoonheid, die langzaam al meer opklaarde in hun gelaat en nu in het licht na de droevige eenzaamheid van den nacht spoot omhoog hunne liefde als een straal van machtige vreugde. Dan kwamen zuivere woorden elkander tegenklinken, zij voegden zich harmonisch samen zooals zij borrelden uit de diepten waar het voelen zweeft in klanken en de zin der woorden is verbleekt. Toen steeg er in hem op een hoog verlangen: als de nacht zich uitspant over den slaap der teedere planten, is er ééne ide ontwaakt en openend haar vochtige witte bladeren van uit haar kelk de zachte geuren rondzendt te gaan zweven in het blauwe licht der maan. Zoo zag hij in

een blank visioen haar naaktheid rijzen in de lichte ethersferen hunner liefde, spreidend als geuren de reinheid van haar ziel. En fluister-stil in woordjes die als witte vlokjes neersneeuwden in den lichtkring van hun geluk, zeide hij langzaam zijn droom. En zij zag het blanke beeld opkomen als de klare gave van haar leven in een groote mildheid om te geven.

Alleen stond zij op een leege ruimte, de zwarte vrouw midden op het zwarte kleed in schemertoon als op een duisternis. De blonde haren glansden om haar gelaat. De armen hingen neder langs het rechte losse kleed. In haar handen beefde 't even van het stille wonder dat zij voelde naderen. En nu, in het geschemer der kleuren, in de stilte der lampen, toen alle woorden waren heen gevloeden, deed zij in een langzaam rein bewegen van haar witte vingers zinken de gewaden, de fluweelen zwarte en witte heel zachte en dan stond zij hoog gerezen in de glorie van haar zuiverheid, terwijl om haar voeten in donkere plooiën lagen de omhulsels. Zij voelde haar blanke kuisheid als een schittering, die opsteeg uit haar eindelooze liefde; voor haar oogen half gesloten, was 't als een duizeling vol licht; en het licht scheen haar een waas dat haar langzaam omhulde....

Hem was zij gekomen als een verschijning, in extase neergedaald uit stralend wolkenlicht. Een diaphane bloem, vol innerlijken glans, stond zij roerloos voor hem in haar liefde als de fonkelwitte droom zijner ziel.

Zij stonden stil en het was rustig in het zijdezachte licht der lampen. Zij stonden lang, en 't was hen als een wonen eenzaam in een ruimte, waar geen geluid meer klinken kan en geen beweging leven....

Plotseling zonk haar arm, dien zij lichtjes stak hem tegen in onbewuste neiging, weer neder langs het tengere lijf. Toen ontwaakte hij en voor zich zag hij staan de naakte vrouw. Dan nam hij op de donkere gewaden en verhulde haar lichaam met delikate handen. En uitgedoofd was het licht van hooge vrouwenklaarheid, dat geschenen had in de stille avondkamer.

Piano.

In een bleek groene kap, dicht geplooid als een treurende bloem, schemerde de lamp. Donkerheid fluweelde het behang en lommerig hing ze in de exotische bladlijnen van het witte plafond. Verscholen uit de vensternis reikte een palm zijn groot gespreidde bladeren op sierlijk bogende steelen. Daartusschen, hoog oprijzend op rechten stengel één groote Chrysant, goudrood, wijd open in liefdepracht, zuiver gegevene liefde, blinkend in de welkende schemering. Rondom donkere plooien van spiegeldraperiëen en gordijnen, en japansch goudborduurzel, fantastisch stil uitkijkend uit de hoeken. Een piano en daarvoor een meisje, spelend gestadig al door, een meisje als een vogeltje zoo licht en teer. Het blonde haar lag kalm en glansloos, losgevallen langs het weeke gelaat, en onder de fijn streepende wenkbrauwen de oogen half gesloten als in extase ziende de mooie fantasiëen der toonen. Zoo zat ze, het smalle hoofdje zwak gebogen, en de lichte handen trippelden,

zweefden in het glimwit der toetsen. Om haar zongen de geluiden, opstijgend in wolkjes en wolken, vullend de droomende schemering; en ze golfd en als wit licht, altijd uitgolvend, breed uit, uit verte etherisch licht.

Weggedoken, diep liggend in donker fluweel het luisterend gelaat van een man, roerloos met dunne lippen, de vage oogen op het meisje dat ver af zat in het bleek groene lampenlicht, in mooie vrouwenzachtheid van lijn van de zacht gewelfde buste en het hooge lichte kopje met het sluimerdroomend oog, even zichtbaar in profiel.....

Ver in oude dagen leefde er heldere herinnering van geluk, blauwe zomerdagen vol koele dromen, hoog gevlogen tot in ijle onbewustheid; en brandende dagen vol hartstocht, uitgeleden in stille weeën. Daarna uitputting van gevoel, koude tijden van gevoelloosheid, tijden van eenzaamheid en kil nevelend lijden. En zij hadden elkander verloren in het wijde leven.....

Als uit verre luchten kwamen de toonen steeds aan, zij zonken zacht als vederen en zij speelden lief als kinderen, zij dreven in lange glanzende stralen rond en rond in wisselende kleur. En in het klare licht der geluiden zag hij hare ziel oprijzen in zuiverheid, zag hij ze in de schoonheid harer vormen, streelend zijn gevoel. En ook zij voelde dat hare taal werd opgenomen in zijne opene ziel.

Lange luidende klanken stegen in de stilte. Als zang van droeve vogelen drijvend over donkere wateren

eenzaam, de klagende toonen, opgaand in gelaten droefheid, dan bitter wegstervend in hopelooze duisternis.

Toen plotseling flikkerde op de oude herinnering: als slingerende gierlanden van wit, vol liefde streelend in donzige omarming.

Als teederheid, gehuld in diaphane wazen zinkend over hem in zacht bewogen trilling. Nu wild op eens als suiselzingend gevlam van gloeienden hartstocht, laaiende op met walmend donkeren gloed.

Eindelijk opbloeiend langzaam hooger, langzaam grooter uit het afstervende gloeien een groote weenroode bloem van liefde, zich vol openende, zich geheel gevende in geurende ontplooiing.....

Stil was het geworden in de schemering en beiden zaten roerloos stil.... nog zweefden der geluiden mystieke beelden in het zwakke lampenlicht.....

Zij hadden elkander teruggevonden in het spel der toonen.

Wandeling.

In zonneschijn zweefde blauwe nevel, herfstdraden dreven door blauwe lucht. Langs donkeren zandweg stonden blanke populieren, hun zilverwitte bladeren vielen glanzend op het zwarte pad. Aan het einde van den weg lagen de duinen in goudgele golving breed langs den horizon.

Er was stilte, herfststilte van melancolieën zacht. Een vrouw kwam langs den weg door zonneschijn en nevelblauw. Haar gelaat was bleek in den zonnigen gloed van het rosse haar, de oogen had zij neergeslagen, door de stilte ruischte haar lange kleed. Een vrouw van droefenis.

In lentetijd was zij mijn bloeiend lief. Toen gingen wij samen dezen weg in morgendauw de lichte duinen in. Wij zaten op hoogen heuveltop, waar voor ons blonk in zilverwaas de zee. Het blonde groen der duinen verwaasde zacht in het witte morgenlicht, het land lag als een eiland voor verliefden, die in zich dragen een ziel vol dageraad. Bloemen bloeiden blauw en

geel om onze voeten, geuren zweefden ons voorbij. Het verre golvengemurmel wiegde zich in ons liefdegemijmer. Wij bewogen stil de handen, gevend schat van teederheid. Wij zagen in onze oogen schoone klaarheid glanzen. Wij zeiden eenvouds-koele woorden om te hooren wat niet werd uitgesproken....

Nu was het alles voorbij. Liefde verlepte toen het zomer werd, als teeder bloemgewas verdort in brandende zomerzon.

Eenzaam alleen gingen wij beiden door den herfst, gedachtenis lokte ons, waar wij liefde vonden. Terug reeds kwam zij uit de dorre duinen goudgeel in late zon. En ik zag haar heen gaan door het nevelblauw, haar bleeke paarsche kleed lichte over den donkeren weg, toen zij langzaam langs de witte popelstammen ging, een vrouw in droefheid schoon.

En verder ging ook ik te dwalen in het duinland, toen de avond kwam met rossen gloed van treurenis en donker grijs van eenzaamheid.

Weerzien.

Avond was 't geworden, zachtgrijs. Licht was de lucht en donker het wijde land. Daar stond een huis alleen in een grooten tuin. Witte muren schemerden tusschen het hoge hout, kleine raampjes glommen heel innig van rust. Hoog opgeschoten in het rond bloeiden er groote bloemen van kleuren, die uitdoofden in den avond en er hingen gebogen zware bloemen, zoet melancolisch in het grijs. Een groot grasperk glansde van donkeren groenen gloed, diep tusschen schaduwen van kleine boompjes en heesters. Er op stonden hoge dons pluimen van riet, heel even bewogen in de stilte als blank gedroom. Zwarte smalle wegen kronkelden door het groene vlak. Aan het einde van den tuin was een lange rij van arme boomen met ragge takken wijd gespreid, een zwakke lijn door den avond, tegen de lucht als weemoed verwaasd.

Dicht bij het huis zat een vrouwtje, heel klein in elkander. Als een groot blad lag haar kleed over den

donkeren grond. Het hoofdje zijwaarts, de kin licht vooruit en donker de oogen, turende in de schemering naar het lichte riet, dat stil bewoog al door.

In haar gemoed sponnen fijne mijmeringen zich uit, herinneringen onuitspreekbaar ijl, hoe liefde was gekomen bij het argelooze kind. Eerst van het verre hoge zingen, toen zij nog niet vermoedde, wat er gebeuren ging. Dan van het wederzijdsche geheime weten, het blinken van het onuitgesprokene in eigen ziel, den wonderlijken glans, die naar buiten straalde in het zachte gaan tusschen de menschen en de dingen rond. Daarna, als blauwe lucht diep blakerende in het zonnige water, de groote opgang hunner liefde, toen zij elkander openbaarden het reine geschenk.

En eindelijk, herinnering uit de weeë tijden, toen het bleeke lichaam kwam opdagen in het licht-bestaan der ziel, raadselachtig in haar jong leven als een vreemde, een rustverstoorende, onweerstaanbaar aanbiedend het witte lijdensgenot van de zinnen. Dat waren geworden de tijden van kil treuren en hopeloos verlangen naar de rust, die zoo smetteloos juwelde in de herinnering aan het verleden. En zij zag den geliefde heengaan gebogen in droefenis, om in eenzaamheid te zoeken de zuivering, die zij te samen niet meer konden vinden. Een avond was 't als nu, vol gedroom van grijze kleuren, als de lucht ook grijs was van lange strepen, die deinden langs den horizon. Zij zag hem weer gaande heen langs het hoge pad, ver weg tegen de grijze wolkenlijnen. En

zij voelde weer in haar zelve de somberheid van haar leven, zoo staande alleen als een wezenlooze in den avond, terwijl haar niets meer overbleef van hem dan een paar fluisterwoordjes, die zwakjes zeiden van weer thuis komen in haar liefde zoo mooi als voorheen.

En nu, na lange kranke dagen was het weer gekomen, het wondere klinken der extase in haar ziel. Ze wist niet meer of ze terug verlangde om hem te hooren en te zien, maar wel wist ze, dat ze hem terug kon zien zonder gevaar, want haar lichaam was geworden als een witte harmonie van vorm, het zinnebeeld der schoonheid, die rustig in haar woonde....

In den tuin was de nacht gekomen, waarin geheimenis van schoone dingen leefde. In de boomen bewogen vele zachte geluidjes van verborgen vreugde. Als schimmetjes stil vlogen groote vlinders door het donker over de bloemen, die vaag op hun stengels stonden, het groote grasperk lag in het donker bedolven.

Het kleine vrouwtje zat daar heel stil, zij hoorde niet meer en zij zag niet meer, maar haar liefde bloemde open in mijmering: in het geschemer van den zoelen nacht was zij met haar geliefde samen, naast haar was hij in het donker, zij zelve heel licht als een wolkje in het dunne witte weefsel van haar kleed.

Zij zeiden niet veel, en wat zij zeiden, waren klanken meer dan woorden, zoo vaag, dat ze niet wist wat of de woorden zeiden. Het was, als gingen ze samen drijven door den wijden blauwen hemel van den nacht,

heel langzaam, heel zacht, langs de sterlichtjes, stille lampjes schijnende in hun hoge lust. En ver beneden dreef de donkere aarde, zwaar van last. Zij voelde zijn koele vingers langs haar voorhoofd glijden, het was als of de klankjes van zijn mond licht sprankelden om hen rond, zij wist niet meer of zij de klankjes hoorde of dat zij ze zag.....

Een stil geruisch, een schaduw in het donker, haar geliefde kwam terug. En hij zag haar zitten heel klein en laag langs den grond; even blinkend het gezichtje boven het witte kleed, het hoofd hoog gedragen op den tengeren naakten hals, de oogen half geloken, de lippen weinig open, en van de handen al de kleine vingers samen rustend op haar schoot. Droomvrouwkje mooi wit lichtte ze tegen het donkere hout. Als een sprookje, rein van klank voelde hij de vreugde van haar ziel. Hij bleef stil staan, hij wilde niet zoenen het zachte gezicht en niet opnemen de kleine vingers in zijn handen. Het scheen hem als zag hij een vrouw, lang door hem vergeten, maar die was een teer wezen van zijn dromen geweest in tijden lang geleden.

Langzaam al meer omnevelde hem haar witte schemerglans, zijn liefde was niet meer verlangen, zij was geworden een rustende lust.....

Maar eindelijk begon het geluk te zinken, het was een zacht ontwaken, onweerstaanbaar trok nu de kleine vrouw hem aan. Langzaam, zonder te weten, ging hij tot haar en zonder te weten, zeide hij zacht: 'Marie!'

Zij richtte het hoofd tot hem omhoog, in haar gelaat blonken de oogen, als waren ze alles wat nog van haar leefde. Toen reikten ze langzaam elkander de handen en, als de klankstraal van een viool stil uitdooft in den avond, verbleekte zacht de groote droom.....

In den zomer.

De klokken luidden in den zondagmorgen. Blauwe lucht en zonneschijn glansden over de dauwnatte landen, waar het graan rijpte en de klaver bloeide paarsch. Zondagrust en stilte: geen boeren, geen paarden gingen over akkers of wegen. En de klokken luidden helder in den morgen.

Op een heuvel stond het kerkje, de kerkpoort welvend donker in den schaduw van kastanjes. Beneden langs den heuvel liep de dorpsstraat, lichtblauw kleurden gevels tusschen boomen, roode daken schitterden in zonneschijn. De menschen kwamen kerkwaarts, mannen met bruine gezichten, ernstig gaande met zwaren stap, vrouwen breed in kleurige kleeding en dragende kerkboeken in rimpelige handen.

In de kerk was 't koel. De wanden en gewelven schemerden in witten lommertoon en op de groote blauwe vloersteen en stonden in rijen de donkere banken. Drie smalle boogramen blonken in matte kleuren op het koor: in het middenraam een Madonna in

blauwen mantel en zwevend op wolken. Op de zijramen de apostelen Petrus en Paulus, groote mannen rood en groen in lang gewaad: zonneblinkend in de witte kerkrust.

Langzaam had het volk de banken gevuld. Grijsaards prevelden gebeden met tandelooze monden, hun hoofden gebogen zaten ze als beelden stil. Rechtop stonden jonge mannenforsch op hun voeten en het hoofd omhoog. En kleurig in hun breede kleeren zaten de vrouwen te samen, de oogen neergeslagen en lezend in boeken vuil geworden en geel. Uit de boogramen vielen zonnestrallen op hun biddende hoofden en de gezichten schenen vaal en bleek in rustige devotie.

Op het altaar brandden vele kaarsen, helder wit schitterde het altaarkleed met kantwerk versierd. En rozen, donkerroode, omhulden het Tabernakel waarin goudschijn schemerde diep. Het koor was vol lichten kleurenstraal, bleekrood en groen, lichtgeel en paarsch, al zonnelicht dat nederkwam van de gekleurde ramen.

En door de zacht getinte zonnestrallen blonk tot het verre kerkruim door het mystieke goudgeblinker in het Tabernakel, de heilige glans, die middelpunt was, waarheen der vromen gebeden stegen deemoed-bewogen en eenvoudsrein.

Bij de vrouwen zat een meisje, slank en bloeiend, wier oogen klaar stonden onder hoogen wenkbrauwboog... Catharina. Langs haar gelaat vielen dicht de blonde haren vol van zonnenschijn, de wangen gloeiden

even blauw en rood te samen als de bladeren van een bloem in morgenschaduw, van dauw bestoven. De dunne vingers zon-doorschenen lagen rozig op het kerkboek samen. In vrome liefde bad zij: wees gegroet Maria! en haar oogen bleven rusten op het altaar, waar de rozen bloeiden op het witte kantwerk.

Toen klonk in de stilte de zang van den priester. ‘Asperges me hysopo et mundabor’ en als met zachten wind ruischten de orgeltoon door de kerk, waar de koele witheid was van wanden en gewelven.

‘Lavabis me et supra nivem dealbabor’ zong antwoordend een stem bij het orgel, terwijl de priester in wit gewaad rondging door den middelgang en zegenend met wijden arm, het gewijde water sprankelde over het volk.

Catharina luisterde in vroomheid bewogen; de oogen had zij stil gesloten maar vóór haar voelde ze de zonnestralen in kleuren glanzen op het koor en langzaam in haar ontroering scheen het of van het orgel de accoorden kwamen in glinsterlichte zwevingen en samenvloeiden met het teergetinte zonnelicht. Doch spoedig veranderde het orgelspel, toen de mis begon. Heldere stemmen van koorknappen hoorde zij bidden en antwoorden den priester die voor het altaar stond, dragend het wit-zijden kasuifel, waarop in het midden fonkelde een gouden lam. Toen de offerande genaderd was, kwam er groote stilte, wierook wolkte, in vroomheid van gebeden hadden de hoofden zich gebogen, en zacht rinkelde een schel drie slagen.

Catharina zag naar het altaar, door stijgende wierookwolken in priesterhanden hooggeheven blonk de heilige kelk van goud. Dan in de stilte opgaand zong een stem den zang van puren klank: 'Panis angelicus fit panis hominum'.... 't Was of Cherubijnen-blankheid de kerk verlichte met hoogen glans, toen het lied der vrome liefde door de gewelven schalde.

In Catharina's oogen was de mystieke schittering des kelks gebleven, in haar gemoed stroomde de zang als zoete vreugde. Er ontwaakte een liefde zoo teeder dat tranen haar oogen vulden, al wat om haar was van licht en kleur verwaasde in een ruimte als nevelende dageraad; zij begon te bidden: 'onze Vader in den hemel, in den hemel'. En toen lang reeds de stem weer zweeg, hoorde zij nog zingen den klank, die haar scheen als een straal uit reinen hemel neergedaald. Nog toen de mis geëindigd was zat zij stil, het hoofd zacht ter zijde gezonken, de oogen vaag starend als zochten ze het zingende licht dat naar onzichtbare verte was geweken - - - - -

Toen de menschen waren heen gegaan, ging ook zij naar huis. Door de dorpstraat liep zij vlug en luisterde niet naar mannen die tegen haar lachten. Even buiten het dorp liep de weg door een bosch met groote beukeboomen. Daar ging ze langzaam en onhoorbaar zacht over het mos dat goudgroen blonk langs hellingen, van zon gevlekt. Hoog zuilden de blauw-groene stammen in dichte groepen, ze stegen

opwaarts uit donkere ravijnen, waar groote bladeren groeiden van wilde bloemen. Koelte was er en lucht van vochtig blad. Vogeltjes vlogen vlak langs haar hoofd met zacht gewiek van blauwe vlerkjes en tierelierden luid al vliegende, heel kleine vogeltjes bengelden aan twijgjes, die schommelden van den fijnen last en zij tjlpten hun lichte liedjes, terwijl dikke hommels voorbij bromden door de donkere lommer van het woud.

Eerst zag Catharina wat de vogels deden en luisterde zij naar hun zingen, dat klonk door de koele bladeren als zang die over wateren schalt. En zij zag het groene mos waarover hare voeten liepen zoo zacht en ook als er een paddestoel stond gloeiend scharlaken met wit bepareld. Maar of het kwam van 't stille boschdonker, langzaam verviel ze in mijmeringen in haar herrinnering kwam op het vrome kerklied, dat haar zoo zeer ontroerde en al voortgaande hoorde ze 't weer zingen, rijzen, en dalen, hoog zweven in klaarheid en liefde. Steeds door liep het pure rythme zoodat ze 't niet meer kon doen zwijgen. Haar hoofd werd mat en haar voeten bewogen loom; zij had willen slapen gaan. Maar opeens stond ze aan den rand van het bosch, de zon straalde geweldig in haar oogen, ze week terug van het felle licht en ging zitten op den boschrand onder een grooten struik. Tusschen de neerhangende takken door keek ze uit over het zonneland, waar het bleeke koren lijnde langs paarsche klavervelden, opgolvend in de verte tegen de blauwe lucht. In rijpheid zwaar gebogen hoorde zij dicht voor

haar het graan knetteren in de gloeiende middagzon: schitterende kapellen reisden er over henen en verdwenen in het blauw van de lucht. Over de witte korenlijn staken op uit het dal de roode daken van haars vaders hoeve, waarnaast een eik stond die met breede kroon de daken overschaduwde.

Catharina's blik stond turend over de lichte landen, maar spoedig zagen haar oogen niets meer, al stonden ze open zoo blauw onder den reinen boog: in haar gemoed kwam rust, de hooge melodie had langzaam uitgezongen en vage droomen blonken in haar moeheid op. Zooals 't gebeurde 's avonds wanneer ze in bed lag en door haar raampje uitkeek naar de sterren in het blauw, zoo droomde zij ook nu weer in het vage van een liefde nog ongekend, maar die toch eenmaal komen zou. Toen begon vlak voor haar in het koren verborgen een vogeltje te zingen: eenzame geluidjes in de warme middagstilte. Catharina luisterde naar het simpele wijsje dat steeds opnieuw weer opkwam uit het koren en het monotoone liedje zong haar zacht in slaap. Het hoofd was op haar borst gezonken, door het kroese nekhaar blonk de dunne hals, de hand hield nog een twijgje van bloeiend kamperfoelie. En dicht over haar door de takken huppelden blauwe meezen, die naar het slapend meisje keken met slim oog en piepten heel verwonderd.

* *

Koele avond dauwde over de landen. Bladsuizelend verhieven eenzame boomen hun kruinen hoog in de lucht. Witte huizen lichtten tegen een breed gespannen wolkenboog, die langs den horizon groote tederheid spreidde van paarsch-blauwe tinten.

Er brandde zacht licht in een huisje aan het einde der dorpsstraat dicht bij het bosch, dat oprees als een hoge wand van donkerheid. In eene kleine kamer stonden kaarsen op den schoorsteen boven donkeren haard. De witte muren lommerden rustig in den zwakken schijn. Over een breede bank lagen stoffen die fonkelden in een gloed van oranje en blauw en bij de tafel stond een oude leuningstoel zwaar van hout.

Wijd open was het raam, daar buiten de donkere avond. Kleine kapellen vladderden binnen met glans van vleugeltjes, zachte winden kwamen van de velden, dragende zoele bloemenlucht. Bij den schoorsteen stond Franciscus en speelde viool.

Bas-toonen zongen de smart in eenzaamheid geleden, als de stilte geduurd had lange leege uren, en zij klonken in accoorden monotoon en donker, doorwolften de stilte met droefenis..... Maar dan, als kwam er troost in bitterheid, blonk langzaam lichter een bleeke klank van weemoed. En voller ontplooiden zich de lichtere klanken, als in wellust uitweenend weemoedige tevreden.

.... En weer op uit den bleeken weemoedszang tintelden warmer klanken, als zonnestralen te fonkelen staande op praal van bloemenrood in avond, toen

wederkeerde van liefde het oude verlangen. En weldra zweefde de liefdezang hoog op en helder, de toonen der verlangenis rekten en deinden in zachte golvingen en steeds op nieuw weer stroomden de geluiden, als was 't een lafenis die nooit ten einde kwam.... Nu hooger nog steeg het geluk, de klanken trilden en beefden, loopertjes liepen snel en sneller, ijle lachloopertjes zichtbaar wordend als glinstering van rein licht voor oogen in extase gesloten. En ten slotte één zuivere toon heel even bewogen, die dreef aldoor effen en blank als een rustende zaligheid.....

Toen brak het af, een lange weemoedsklank daalde langzaam als werd het donker. Stilte was het weer, dezelfde stilte van alle avonden: daar stond de bank waarover het gekleurde doek in toon fluweelde. En op de tafel lagen de oude boeken op dezelfde plaats, bij de papieren die hij vol had geschreven van zijn schoonste leven. Tristig over zijn eenzaamheid stak hij de lamp op, het licht spreidde zich naar buiten door het open raam, toen op het grasveld zag hij plotseling Catharina: neergehurkt onder een seringenboompje, zat zij stil starende, als droomde ze in rustigen slaap. Doch door zijn blik schrok ze wakker en nu stond ze zwijgend, door het lamplicht beschenen, tegen het donkere gebladerte; haar oogen blonken in den zachten schijn, nat van dauw hingen de haren langs haar gezicht.

‘Catharina!’ zei hij langzaam, ‘heb je geluisterd?’

Zij glimlachte even. Verwonderd keek hij haar aan,

ze zwegen beiden en de stilte schonk groote zachtheid.

Eindelijk vroeg hij zoo heel gewoon:

‘Ga je naar huis?’

‘Ja, ik kwam van het dorp’.

Toen liet hij haar binnen komen, zeggende dat hij met haar mee zou gaan door het bosch. En hij deed haar zitten op zijn grooten leuningstoel. Daar zat zij recht op, slank tegen het zware hout, het fijne hoofdje omhoog op den blooten, licht van zon gebruinden hals. Dat was lang geleden dat er een meisje in zijn kamer was gekomen. Groote blijdschap kwam op als een weldaad en zij praten rustig samen over gewone dingen. Toen sloot hij de luiken en nu werd het intieme gevoel nog grooter, toen ze in de kleine blanke ruimte afgesloten waren van al wat buiten was. Catharina zat heel stil en keek naar de leuning van de stoel, naar het mooie fonkeldoek op de bank, naar de groote vioolkist voor haar op tafel. Zij had een gevoel van innige teederheid voor de viool, toen hij de kist opende en het donker bruine instrument nederlegde in het blauwe satijn: stille ontroering kleurde haar wangen, op nieuw in haar gemoed begonnen de toonen te zingen de zoetheid, die haar had doen weenen; weer hoorde ze de hooge loopertjes ijlen door den avond en haar oogen glansden vochtig. Hij liet het deksel open, ook zelf bewogen door haar reine ziel, toen hij haar zitten zag, starende als een heilige in vroomheid gedroomd door een schilder uit oude tijden.

En zij gingen samen door den avond. Blink-wit

stonden de dorpshuisjes in het maanlicht, krekels zongen overal rond, er was geen bladruischen meer in de boomen, die donker stonden hoog op in den blauwen sterrenhemel.

Zij liepen langzaam langs den verlaten weg. Hem werd het eenzaam te moede in den wijden nacht der velden. Wel voelde hij het meisje slank in haar korte rokken naast hem, loopende onhoorbaar, soms ook zag hij haar hoofdje fijn opstaand tegen het witte waas van 't koren. Maar nu was zij voor hem niet: meer het vrouwtje dat in onbewuste schoonheid getreden was in zijn schemerende woning, zij scheen hem te zijn geworden een iets hoorende tot den lichten zomernacht, die droomen deed een groote tevredenheid: doch het blijde geluk dat hen vereenigde in zijn kamer, was hem ontvloten door het zwijgend gaan daar buiten. Bij Catharina echter, in het stille maneschijnsel begon weer te spelen het liefdespel der klanken als een zilveren schittering. Langzaam voelde zij den man naast haar één met de toonen die hij had doen zingen door het witte kamertje. En toen zij het bosch bereikten en binnen gingen in het warme donker waar zij elkander niet meer zagen, zei ze plotseling als van zelf:

‘Dat was toch mooi!’

‘Wat was mooi?’

‘Die viool.... zeer mooi!’

En op eens herinnerde hij zich het bleeke gelaat, dat hij gezien had in de donkerheid tegen het seringen-

boompje en weer kwam terug dezelfde teere stemming. Toen zeiden ze niets meer, dicht naast elkander liepen ze in gelijken pas en in hun gemoed was stille vreugde over het samen-zijn zoo dicht bij elkander. Hoog door de takken schitterden de sterren, zij zagen ze niet: ook niet den bleeken boomstam, die fonkelde in manestraal. Zij liepen door het zachte zand, bladeren hoorde men ritselen hier en daar, zij hoorden het niet, zij gingen door het donker als in een zachte soeseling, die vooraf gaat aan slaap, maar heerlijk is door nadering van koelen droom.

Ten slotte zuchtte Catharina en bleef staan: want het duizelde haar van moeheid. Als ze weer verder gingen, gaf hij haar zijn arm tot steun. Dit schonk plotselinge blijdschap en toen zeide ze met klare stem:

‘U hebt zoo mooi gespeeld!’

‘t Is goed dat je het hoorde’.

‘Zoo blij heeft het me gemaakt zonder dat ik wist hoe het kwam’.

En toen verhaalde ze hem weer fluisterend in het donker dat er 's zondags in de mis ook zoo mooi, zoo vroom was gezongen door een meisje uit de stad gekomen op het groote buiten. Zij had haar gezien, 't was een donker meisje in pracht van lichte zijde gekleed. Franciscus schrok van de herrinnering aan dat stadsmeisje, dat hij daar vroeger kende.

‘Kijk! Catharina!’ riep hij haar onderbrekend en drukte haar arm zeer vast. Zij stonden voor het open land: korenvelden wijd en zijd, korenvelden wit in

maneschijn, ver naar donker blauwen horizon. En van vele krekels steeg alom een ijl gezang dat trilde door de stilte als een glinstering van geluid. Tusschen het koren daalde donker het pad naar de hoeve, wier witte muren blonken tusschen laag getak van boomen. Lichte zomernacht nam hen op uit zware wouddonkerheid. Maar het licht brak wat in mysterie het donker had geweven en half verlegen stonden ze naast elkander op den boschrand.

Toen ging Catharina alleen naar huis, gaande langs het donkere pad, het blonde hoofdje mooi dragend op den blooten hals. Al dieper daalde ze tusschen het hooge graan en eindelijk zag hij nog maar haar smalle schouders en het hoofdje boven de korenvlaakte bewegen, als dreef ze weg op een wasend wit meer....

Weemoed kwam zacht, droef stond hij starend in het korenveld waar Catharina verdwenen was. Hij wist niet juist wat gebeurd was, maar zooals deze avond had hij er nooit een beleefd. Wel kende hij haar sinds lang, maar zóó had hij haar niet gezien, nooit haar stem gehoord. In zijn verbeelding zag hij nog haar hoofdje tegen het fijn witte koren, dan ook weer zag hij haar neerzitten slank in zijn zwaar houten leuningstoel en het blanke gezicht even buigen over de vioolkist van blauwe zijde. En hij hoorde haar stille woorden zeggen in het donkere woud.....

Een mooi meisje is Catharina.... ‘Catharina!’ zei hij langzaam.

's Morgens vroeg zat Franciscus in zijn kamer. Buiten in het tuintje bloeiden de bloemen in zonneschijn, nog waren hun kleuren zacht van morgendauw bestoven. Hooge violieren en papavers stonden met gebogen stengels te blinken tegen donker rooden kool. In de verte lijnden de velden door de klaarheid van den morgen en naar den horizon stond het alles bleek van zonneglans,

Op de daken hoorde Franciscus de musschen piepen, dat het klonk als heldere vreugde. Hoog over het veld zong een leeuwerik en het was als gefluisterd verlangen fijn, dat neerdruppelden de geluidjes in de stilte der landen.

Koele toon van de blauwend-witte wanden lommerde om den eenzamen man. Aan de tafel zat hij in zijn grooten stoel, op losse papieren had hij geschreven, heldere glinstering van woorden zooals ze opsterrelden in zijn mijmering, 't was al door maar van wat hij doorleefde in den avond met Catharina. Ten slotte zag hij weer het heengaan door de velden in lichte manenacht; in de herinnering steeds mooier kwam het beeld terug en als van een heilige, scheen hem het reine hoofd henen zwevend boven het witte koren. Rustig lag zijn hand op tafel en hij tuurde zijn oogen blind in den glanzenden morgen, geheel zich gevend in lieve droevenis. Totdat eindelijk bitterheid kwam over haar weg-zijn en hem deed ontwaken. Toen op eens, hevig ontroerd, voelde hij liefde doorstralen in zijn bewustzijn.

‘Catharina!’ zei hij luide in de eenzaamheid en hij

schrok van het woord. Hij keek naar het seringenboompje waar zij gezeten had, het hoofd omhoog, de oogen glanzend in de donkerheid, en nu wilde hij niet meer in woorden zijn ontroering zeggen, de woorden verwaasden tot toonen, klaar en ijl en wiegend hoog, waar woorden niet meer worden gehoord.

En half onbewust ging hij naar de viool, vóór hem diep in de zijde zag hij haar liggen, en reeds hoorde hij het nieuwe lied rijzen in de blauwe morgenstilte. Turend stond hij, neerziend op het instrument.... dan sloot hij het deksel weer, liever scheen het hem te luisteren naar zijn klankendroom, zooals die in zijn verbeelding speelde, dan de klanken rond te spreiden, en ze de stilte te doen breken.... en hij stond in ruste mijmerend.

Plotseling kwam toen van de straat een ruwe boerenstem, die schold op paarden, aankomend met zwaar gestamp op grind. Pijnlijk deed het hem aan en hij schrok wakker in het naakte leven, daar was een vader, een man met ruigen baard, die ook zoo sprak, en er was een moeder groot en plomp. En Catharina zelf? Wel mooi had hij van haar gedroomd, maar was zij wie hij dacht? En weer zonk hij in melancolieën neer, alles was gevloeden wat hij zoo wonderlijk nieuw in beelden had gekleurd, geen hoop scheen hem meer te blijven in zijn oude leegte. Tristig lommerde het koele kamertje en de stilte drukte, als was alle leven in hem gestold.

Beklemd vlood hij naar buiten en ging zitten in de

zon, midden tusschen bloemen en gras dat alles rondom bloeide hoog, zonder orde of lijn alsof op luwen voorjaarsdag spelende kinderhandjes de bloemzaden hadden gestrooid. Zachte winden deden de bloemhoofdjes langzaam nederbuigen, dat 't was of het kleuren sneeuwde over het grasveld en over heel den tuin tot waar het koren stond te deinen. Lang uitgestrekt baadde Franciscus in den zonneschijn, de warmte gaf hem weldadige ontspanning, soeserig staarde hij over de witte zonnelanden.....

Daar klonk een vlugge kinderstem, eerst hoorde hij ze in het huis, dan buiten in den tuin, en toen hij het hoofd omwendde sprong reeds vlak voor hem het kind op naakte beentjes in het zonlicht. Haar teer rose armpjes bewogen hevig, dichte lokken schudden om haar gelaat. Vol blijdschap dat zij hem had gevonden, babbelde haar mondje steeds door, zoo helder dat het scheen als was plotseling de heele omgeving gaan leven in morgen-vroolijkheid. Zij bracht hem een brief van haar moeder. Toen huppelde ze weg tusschen de donker-roode koolplanten, waar het witte jurkje over henen vladderde als was zij een groote vogel. En zij betaste de dikke koolbollen en plukte ze open dat het hart paarsch-rood gloeide in de zon. Dan wipte ze aan het eind van den tuin in een dikken appelboom waarvan de takken laag ontsproten en neerhingen over het grasveld. Weldra zat zij er boven in, haar bloote beentjes bengelden koel tusschen de bladeren en ze schommelde op en neer met den tak, het hoofdje

achterover gebogen dat de haren los neerhingen en in den wind bewogen. Plotseling bevreesd dat ze vallen zou, liep Franciscus naar den boom met opgeheven handen. Toen lachte het kleine meisje dat het schalde door de bladeren, en sloeg haar beide armpjes om zijn hals, steeds lachende luid aan zijn ooren.

Zeer bewogen had Franciscus het kind zien spelen in schaduw en zonneschijn, tusschen bloemen en groen Maar toen hij nu het lichte wezentje nederzette in het gras, stonden er tranen in zijn oogen.

‘Waarom weent u, als ik lach!’ voeg ze plotseling heel stil.

‘t Klonk zoo luid in mijn ooren, toen je lachte aan mijn hals’, antwoordde hij, niet goed wetend wat te zeggen.

Dan zaten ze rustig samen in het gras, hij zag haar gezichtje geheel rose, haar blauwe oogen staarden in de takken van den boom, waar het donker was in den groenen lommer. Franciscus luisterde verheugd naar haar stemmetje en wat zij babbelde mooi onnoozel in haar fantasieën, hij streek langs haar glanzende lokken en legde haar kleine vingers op zijn groote hand. Op eens keek ze heel ernstig:

‘Ik moest dadelijk terug komen en aan moeder zeggen of u komt van avond’.

De brief was een uitnoodiging voor een avondfeest:

Franciscus dacht met groote angst aan al de menschen die er komen zouden. Voor hen was hij immers gevluht naar de rustige boeren, opdat die voorname

menschen hem niet meer zouden hinderen met hun klein leven. Maar ook prikkelde hem nieuwsgierigheid het meisje weer eens te zien dat Catharina had hooren zingen in de kerk.

‘Zal je er zelf ook zijn?’ vroeg hij eindelijk aan het kind.

‘Ik zal 't aan moeder vragen, want ik heb nog een prachtige jurk’, zei ze met lieve bewegingen van haar handje om te toonen hoe de jurk haar stond.

‘Zeg dan aan je moeder dat ik graag zal komen, dan zie ik wel hoe mooi je bent.

Toen liep ze huppelend henen, met haar hand strijkend over de hooge grashalmen en bloemhoofdjes, die achter het loopende kind op en neer bewogen als was er een zwak briesje overgegleden.

* *
* *

Door de groote oprijlaan ging Franciscus naar het avondfeest op de buitenplaats. Het schemerde onder de dichte bladeren en er was een warme zoele lucht van bloemen en heesters. Met groot geweld van wortels uitpuilend boven den grond stonden de boomen langs den breeden weg; met zware stammen pilaarden ze opwaarts naar de donkere bladeren-massa. Zijwaarts door laag hout schitterde goud-geel licht van wolken die langs den horizon streepten: en het licht flikkerde op de wielen van rijtuigen die dof rolden over de donkere laan. Aan 't einde op een

open verhevenheid stond het oude landhuis, een groote koele witheid te midden van het in den avond weg dommelende groen der glooiende grasperken. Maar in de muren glommen de verlichte ramen en deuren en diep daarbinnen fonkelde goud en kristal en gloeide het warme rood van gordijnen en behang. Angstig bleef Franciscus staan, verborgen onder een donkeren boom, toen hij al die menschen zag bewegen in het licht. Uit de houdingen en bewegingen voelde hij het leelijke der gesprekken. Hij herinnerde zich zijn vroeger leven en wat hij had geleden in de stad en er kwam groote lust in hem op weer weg te sluipen en te gaan langs sloten en weilanden waar de zomer stil was in den avond.

Toen herkende hij op eens in het kleurschitterend bewegen der vrouwenkleeren het meisje, waarvan Catharina had gesproken. Hij zag weer haar gelaat met den zinnelijken blik onder de donkere haren en de handen mollig wit bewogen in hartstochtelijk verlangen. Vroeger had zij hem haar liefde aangeboden, nu deed de herinnering aan hun samenzijn hem huiveren voor haar grove passie. Hij wendde zich om en als in zuiverende koelte kwam voor hem het stille beeld van het meisje zittende onder het seringenboompje, nog verzonken in den droom zijner viool. En hij vluchte weg en ging naar Catharina.